:

మహా భారతము

ఆనుశాసనిక పర్వము

పంచమాశ్వాసము

సర్పయాగ సందర్భంలో వైశంపాయనుడు జనమేజయునకు వినిపించిన మహా భారత కధను సూతుడు శౌనకాది మహామునులకు నైమిశారణ్యంలో సత్రయాగ సందర్భంలో వినిపించాడు.

పార్వతీ దేవి మహాశివుని వర్ణాశ్రమ ధర్మముల గురించి తెలుపమని అడుగగా మహాశివుడు పార్వతీ దేవితో ఇలా చెప్పసాగాడు.

"ఓ పార్వతీ! పూర్వము బ్రహ్మదేవుడు లోక హితము కొరకు నాలుగు వర్ణములను సృష్టించాడు అవి బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్ర వర్ణములు. బ్రహ్మ ముఖము నుండి బ్రాహ్మణులు, బాహువుల నుండి క్షత్రియులు, తొడలనుండి వైశ్యులు, పాదములనుండి శూద్రులు జన్మించారు. అందుకని ఆ జాతులలో తర తమ బేధాలు కలిగాయి. వారు చేసే పనులలో కూడా తారతమ్యాలు ఏర్పడ్డాయి.

విప్రులు లోకమునకు ఆధారము. వారిని పరాభవిస్తే చేటుకలుగుతుంది. వారిని సన్మానించి వారికి దానధర్మములు చేస్తే మేలు కలుగుతుంది. బ్రాహ్మణుడు పేదవాడైనా, ధనవంతుడైనా, విద్యావంతుడైనా, విద్యలేని వాడైనా,

అతనిని నిందించరాదు. బాధించరాదు. అలా చేస్తే వారికి ఈ లోకంలోనే కాదే పరలోకంలో కూడా సుఖసంతోషాలు కలుగవు. బ్రాహ్మణుని దూషించడం దైవదూషణతో సమానము. బ్రాహ్మణుని సొమ్ము అన్యాయం దోచుకోవడం దేవుడి సొత్తును దోచుకున్న దానితో సమానము.

ఇంక విప్రుల ధర్మములు ఏవంటే--వేదాధ్యయనము, యజ్ఞములు చేయడం, ఇతరులతో యజ్ఞములు చేయించడం, దానములు చెయ్యడం, తాను నేర్చిన విద్యలు ఇతరులకు బోధించడం, ఇతరుల నుండి దానములు స్వీకరించడం, మనసులో కానీ వాక్కులో కానీ కోపము లేకుండా ప్రశాంతంగా ఉండటం, తపస్సుచేయడం, ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలకడం, శుచిగా ఉండటం. అవి విప్రుని ధర్మములు.

ఇంకా ఆపద సమయములలో తప్ప విప్రుడు వర్తక వాణిజ్యములు చేపట్టరాదు. బ్రాహ్మణుడు ప్రతిరోజూ అగ్ని కార్యము చెయ్యాలి. శూద్రులు ఇచ్చిన ఆహార పదార్థములు తీసుకోకూడదు. పరకాంతల వంక చూడకూడదు. తన నిజభార్యతోనే తృప్తిపడాలి. రోజుకు రెండుపూటలు మాత్రమే భోజనము చెయ్యాలి. హింసా ప్రవృతి పనికిరాదు. ఇంటిని పరిసరములను శుభ్రంగా ఉంచుకోవాలి. అతిథులకు అన్నంపెట్టాలి. తపస్సుచేసుకోవాలి. ఇలాంటి ధర్మకార్యముల కొరకు, ధర్మమును పరిరక్షించుటకొరకు మాత్రమే బ్రహ్మ బ్రాహ్మణులను సృష్టిచేసాడు.

ఇంక క్షత్రియులకు బ్రాహ్మణులను రక్షించడం పరమ ధర్మము. వారితో పాటు భూమి మీద ఉన్న ప్రాణులను అన్ని రక్షించాలి. క్షత్రియుల వల్లనే ఈ భూమి వృద్ధిచెందుతుంది. క్షత్రియుల పాలనలో ప్రజలు సుఖసంతోషాలతో జీవిస్తారు.

ఇంకా క్షత్రియులు వేదాధ్యయనము చెయ్యాలి. యజ్ఞములు చెయ్యాలి. దానధర్మములు చెయ్యాలి. సాధువులను పోషించాలి, రక్షించాలి. దుష్టులను శిక్షించాలి. ఎల్లప్పుడూ ఉత్సాహంగా ధైర్యంగా ఉండాలి. ఇంకా క్షత్రియులు అస్త్ర శస్త్ర విద్యలలో నిపుణత్వం సాధించాలి. ప్రజలకు వచ్చిన ఆదాయంలో ప్రజా పాలన నిమిత్తం, ఆరవ వంతు మాత్రమే పన్నుగా స్వీకరించాలి. తన వద్ద పనిచేసే వారిని దయతో చూడాలి. ప్రజల తగవులు తీర్చేటప్పుడు నిష్పక్ష పాతంగా ఉండాలి. ఇవీ రాజులకు విధించబడిన ధర్మములు.

ఇంక వైశ్యులకు విధించబడిన ధర్మములు వివరిస్తాను. వైశ్యులు ఎల్లప్పుడూ లోకానికి మేలుచెయ్యాలి. అందరికీ ఉపకారము చెయ్యాలి. ఎక్కువ శ్రమ చెయ్యాలి. వ్యాపారము, పశుపోషణము చెయ్యాలి. వైశ్యులకు కూడా వేదాధ్యయనము, యజ్ఞములు చెయ్యడం, దానములు చెయ్యడం అర్హమైన పనులు. వైశ్యులు కూడా ఉపనయన సంస్కారము వలన ద్విజులు అవుతారు. కాబట్టి వారికి కూడా అతిథులను ఆదరించడం విద్యుక్తధర్మము. కాని వైశ్యులు నువ్వులు,గంధము,రసములతో కూడిన పదార్థములతో వ్యాపారము చెయ్యకూడదు.

ఇంక శూద్రులకు పైమూడు జాతులకు విధేయులై ఉండి వారికి సేవ చెయ్యడం, వారి వారి పనులలో సాయం చెయ్యడం, సౌమ్యంగా, విధేయులుగా ఉండటం వారికి విధించబడిన ధర్మము.

ఓ పార్వతీ! ఇంక ఆశ్రమ ధర్మముల గురించి చెబుతాను విను. మొదటి , ఆశ్రమము బ్రహ్మచర్యము. ఈ ఆ శ్రమములో పరమ నిష్ఠతో ఉండాలి. గురువును ఆశ్రయించి విద్యనేర్చుకోవాలి. వేదాధ్యయనము చెయ్యాలి. ప్రతి రోజూ అగ్నికార్యము చెయ్యాలి. గురువు గారి కోసరం, తన కోసరం బిక్ష

తీసుకురావాలి.

తరువాత అనుసరించవలసినది గృహస్థాశ్రమధర్మము. ఇది మిగిలిన ఆశ్రమ ధర్మములకు పునాది. గృహస్థాశ్రమములో శుచి,శుభ్రత, నిజభార్యను సంతోషపెట్టడం, పంచయజ్ఞములు అనగా దేవయజ్ఞము, పితృయజ్ఞము, భూతయజ్ఞము, బ్రహ్మయజ్ఞము, మనుష్యయజ్ఞము నిష్ఠతో చెయ్యడం, వేదాధ్యయనములో ఆసక్తి కలిగి ఉండటం, ఇంకా దాన,ధర్మాలు చెయ్యడం, హోమాలు చెయ్యడం, గృహస్థుకు విధించబడిన ధర్మములు.

దీని తరువాతది వనవాసము (వానప్రస్థము). ఈ ఆశ్రమములో బ్రహ్మచర్యము పాటించడం, శాకాహార భోజనము, నారచీరలు ధరించడం, కోరికలు లేకుండా ఉండటం ఈ ఆశ్రమమునకు విధించబడిన ధర్మములు.

తరువాతది ఆఖరుది సన్యాసము. సన్యాసి అయిన వాడికి కోపం పనికి రాదు. ఇంద్రియములను అదుపులో పెట్టుకోవాలి. తనకంటూ తాను ఏమీ ఉంచుకోకూడదు. ఓర్పుతో ఉండాలి. అడవులలో ఉన్న మునులతో కూడి సత్సంగములలో పాల్గొనాలి. మనసును ఎల్లప్పుడూ ప్రశాంతంగా ఉంచుకోవాలి. మంచి ప్రవర్తన కలిగి ఉండాలి. ఎల్లప్పుడూ పరిశుభ్రంగా ఉండాలి. సత్యవ్రతము, అహింసా వ్రతము ఆచరించాలి. బిక్షాటనతోనే భోజనము చెయ్యాలి. నేలమీద పడుకోవాలి. సాటి మానవుల ఎడల, ప్రాణుల ఎడల కరుణ,దయతో మెలగాలి. ఎల్లప్పుడు ఆత్మవిచారము, తత్త్వ చింతనచెయ్యాలి. ఇవీ సన్యాసి అనుసరించవలసిన ధర్మములు." అని పరమశివుడు పార్వతికి వర్ణాశ్రమధర్మముల గురించి వివరించాడు.

" ఓ పరమశివా! మునులు ఋషులు తపస్సు చేస్తారు కదా! దాని

గురించి చెప్పండి." అని అడిగింది పార్వతి.

" ఓపార్వతీ! చాలా మంది ఏవేవో కోరికలు తీరాలని తపస్సు చేస్తూ ఉంటారు. కాని తపస్సు అంటే వానప్రస్థాశ్రమంలో ఉన్నవారు చేసే ఒక ధర్మము. తపస్సు చేసే ముందు ఇంద్రియ నిగ్రహము పాటించాలి. ఉదయము సాయంత్రము యోగాభ్యాసం చెయ్యాలి. అలా కాకుండా ఏవేవో కోరికలతో తపస్సు చేస్తే మరణానంతరము స్వర్గలోక సుఖములు అనుభవిస్తారు. ఆ తపఃఫలము పూర్తి కాగానే మరలా మానవులుగా పుడతారు. కాని తిరిగి రాని లోకాలకు వెళ్లలేరు. ఇంకా కొంతమంది ఆహారం తీసుకోకుండా, కఠోరమైన నియమ నిష్టలతో, పంచాగ్నుల మధ్య నిలబడి, ఘోరంగా తపస్సు చేస్తారు. అలాంటి వారు కూడా కేవలం అప్సరకాంతలతో సంభోగము మొదలగు వాటితో తృప్తిపడతారు. వారు కూడా ఆ తపోఫలము నశించగానే తిరిగి భూలోకములో పుడతారు.

అలాకాకుండా ఎలాంటి కోరికలు లేకుండా తపస్సు చేసేవారు, ముందు అహింసా వ్రతమును ఆచరిస్తారు. మనసా వాచా కర్మణా ఎవరికీ అపకారము హానీ చెయ్యరు. సాటి ప్రాణుల ఎడల దయ, కరుణ కలిగి ఉంటారు. అందరి జీవులలో ఉండే ఆత్మ ఒకటే అని భావిస్తారు. అలాంటి వారు కూడా మరణానం తరము భార్యాబిడ్డలతో స్వర్గ సుఖములు అనుభవిస్తారు. ఆ పుణ్యఫలము తీరిపోగానే మరలా భూలోకములో జన్మిస్తారు. ఈ రీతిగా తపస్సు చేసేవారు అందరూ స్వర్గలోకంతోనే తృప్తిపడుతుంటారు." అని పరమశివుడు పార్వతీ దేవికి వివరించాడు.

"నాథా! వనవాస విశేషములు దాని ఫలితములు వివరించండి." అని అడిగింది.

"పార్వతీ! ఉపవాస వ్రతము అనగా, ఆహారము తీసుకొనకుండా ఉండటం, నేలమీద పడుకోవడం, మౌనంగా ఉండటం, యోగాసనములు వేయడం, నియమిత వేళలలోనే ఆహారం స్వీకరించడం, అనే నియమాలు పాటించాలి. అలా చేస్తే వారు చంద్రలోకము, వాయు లోకము, యక్షలోకము, గంధర్వలోకము,నాగలోకము మొదలగు లోకములకు వెళతారు. అక్కడ కొంతకాలము నివసిస్తారు. ఈ వ్రతాలన్నీ వానప్రస్థములో చేస్తే పుణ్య లోకములు ప్రాప్తిస్తాయి." అని చెప్పాడు శివుడు.

"నాథా! విరాగులు ఇల్లిల్లు తిరిగి బిక్షను స్వీకరించి ఉదరపోషణము చేసుకుంటూ ఉంటారు కదా! వారి గురించి తెలపండి." అని అడిగిందిపార్వతి.

" ఓ పార్వతీ! అలాంటి వారు ఎక్కువగా ఉపవాసములు చేస్తారు. ఉన్నచోట ఉండరు. ఊరూరూ తిరుగుతూ ఉంటారు. పుణ్య తీర్థములు సేవిస్తూ ఉంటారు. పుణ్యనదులలో స్నానములు చేస్తూ ఉంటారు. తలంతా జడలు కట్టి ఉంటాయి. భిక్షాటనతో జీవిస్తారు. వారి శరీరం కృశించి పోతూ ఉంటుంది. నెలలో ఎక్కువ రోజులు ఉపవాసంతో గడుపుతారు. తృణ ధాన్యములను వండుకొని తింటారు. మరణించిన తరువాత వారు కూడా దేవతలతో సమానమైనసుఖాలు అనుభవిస్తారు." అని పరమేశ్వరుడు పార్వతికి చెప్పాడు.

"నాథా! వైఖానసుల గురించి వివరించండి." అని అడిగింది.

"ఓ పార్వతీ! వైఖానసులు కఠోర నియమ నిష్టలు కలవారు. వారు తృణ ధాన్యములు సేకరించి వాటిని దంచి తింటారు. పండ్లు కొరికి తింటారు. మరి కొందరు పక్షుల మాదిరి, దొరికిన గింజలు దొరికినట్లు కొరికి కొరికి తింటారు.

కొందరు ఆకులు తింటారు. కొందరు నీటిని మాత్రము తాగి బతుకుతారు. మరికొందరు కొందరు గాలిని మాత్రం పీల్చి బతుకుతారు. మరి కొందరు సుష్టుగా భోజనం చేస్తారు. వీరందరూ ఇంద్రునికి ఇష్టమైన వారు. వారు స్వర్గలోక సుఖములు చాలా కాలం అనుభవిస్తారు. ఇవన్నీ వానప్రస్థములో చేయదగిన కార్యములు. ఇవన్నీ తపస్సు కిందికే వస్తాయి.

వీళ్లు గాక, అంగుష్ట ప్రమాణంలో దేహం కలవారు ఉన్నారు. వారి పేరు వాలఖిల్యులు. వారు సూర్యకిరణములను ఆహారంగా స్వీకరించి జీవిస్తారు. వారి వలననే ఈ లోకములు నిల్చి ఉన్నాయి. ఇతరత్రా సాధించలేని కార్యములు తపస్సుతో సాధింపబడతాయి. తపస్సు అంత గొప్పది.

(దీని అర్థం. ముక్కుమూసుకొని కూర్చుంటే అన్ని కార్యములు సాధించగలము అని కాదు. ఏ కార్యమైనా దీక్షతో, క్రమశిక్షణతో, ధర్మబద్ధంగా, న్యాయబద్ధంగా, ఏకాగ్రతతో చేస్తే సాధించవచ్చును అని అర్థం. అదే తపస్సు)..

ఓ పార్వతీ! నీకు ధర్మముల గురించి వివరిస్తాను. ధర్మములలో కెల్లా గృహస్థ ధర్మము గొప్పది. అది అందరికీ యోగ్యమైనది. కాని మిక్కిలి సూక్ష్మమైనది. గృ హస్థ ధర్మంలో అతి పనికి రాదు. ఏదైనా సమతుల్యంగా ఉండాలి. ఏ కాలంలో చేయతగిన పనులు ఆయా కాలాలలో చెయ్యాలి. మనసును నిశ్చలంగా ఉంచుకోవాలి. ధర్మ బద్ధంగానే ధనము సంపాదించాలి. ధర్మబద్ధంగానే కామభోగాలు అనుభవించాలి. అదే గృహస్థ ధర్మము.

ఇంక నివృత్తి ధర్మము గురించి చెబుతాను విను. నివృత్తిధర్మము మోక్షమునకు మార్గము. ఇంద్రియ నిగ్రహము, భూత దయ, సత్యమునే పలకడం, కోరికలను విడిచిపెట్టడం, మనస్సును నిలకడగా ఉంచుకోడం ఇవీ

నివృత్తి ధర్మమార్గములు. ఇంకా ఆకలి దప్పులతో వచ్చిన అతిధికి అతనికి దాహమునకు నీళ్లు ఇచ్చి ఆకలి తీరేట్టు భోజనం పెట్టడం ధర్మములలో కెల్లా ఉత్తమోత్తమైన ధర్మము. ఈ అతిధి సత్కారము ఒక్క గృహస్థాశ్రమములోనే వీలు కలుగుతుంది. మిగిలిన ఆశ్రమములలో అతిధిసత్కారములకు వీలు లేదు. అందుకని అన్ని ధర్మములలో కెల్లా గృహస్థ ధర్మము గొప్పది." అని అన్నాడు మహేశ్వరుడు.

"నాధా! గృహస్థు చేయవలసిన ముఖ్యమైన పనులేవి?" అని అడిగిందిపార్వతి.

"దేవీ! గృహస్థాశ్రమములో సతికి పతి సేవ ముఖ్యమైనది. పతిభక్తి ముఖ్యధర్మము." అని అన్నాడు మహేశ్వరుడు.

"నాధా! మానవునికి తల్లి తండ్రులు చనిపోతే, లేక భార్యకు భర్త చనిపోతే, వారు చేయవలసిన పనులేవి." అని అడిగింది పార్వతి.

"ఓ పార్వతీ! తల్లి తండ్రులు చనిపోయిన గృహస్థు ఏమరకుండా అతిధి సత్కారములు, పితృతర్పణములు, దేవతారాధన చెయ్యాలి. భర్తను కోల్పోయిన భార్యలు బ్రహ్మచర్యమును ఆచరించాలి. ఇంక గృహస్థు తన భార్యతో అష్టమి, చతుర్ధశి, పున్నమి, అమావాస్య రోజులలో సంగమించరాదు. తన ఇంటిలోని ధాన్యమును పక్షులు, ఎలుకలు తినివేస్తే, వాటిని హింసించకుండా, వాటికీ ఆకలి తీరి పోయింది అని అనుకోవాలి. ఇంక యతీశ్వరులు ఎక్కడ ఉన్నా, ఏమి చేస్తున్నా, చేసే పనులలో మాట్లాడే మాటల్లో ఆసక్తి లేకుండా నిస్సంగంగా ఉన్నవాడు ముక్తి పొందుతాడు." అని పలికాడు పరమేశ్వరుడు.

“ ఓ మహేశ్వరా! రాజులకు కూడా సామాన్యమానవుల వలె శరీరము, వాటి అవసరాలు, ఆకలి దప్పులు, స్నానము భోజనము మొదలగు పనులు జరుగుతాయి కదా! కాని రాజు ఎందులో అధికుడు. అందరూ అతనికి ఎందుకు నమస్కారాలు పెట్టాలి. రాజు యొక్క ఆగ్రహానికి అనుగ్రహానికి లోబడి ఎందుకు ఉండాలి? రాజులు సర్వాధికారులుగా ఎందుకు శోభిల్లు తున్నారు. దానికి కారణమేమి?” అని అడిగింది.

“ ఓ పార్వతీ! రాచరికము అనేది పూర్వజన్మలో చేసిన అధికమైన తపస్సు ఫలితంగా లభిస్తుంది. ఆ కారణం చేత రాజు అందరి చేత గౌరవాభి మానములు పొందుతాడు. అతడు తప్పుచేసిన వారిని శిక్షించడానికీ, మంచివారిని రక్షించడానికి అధికారము కలిగి ఉంటాడు. కాని రాజు నీతి మంతుడయి ఉండాలి. అతని నీతి అతనిని కాపాడుతూ ఉంటుంది. రాజు నీతి మంతుడయితే ప్రజలు కూడా నీతిగా ఉంటారు. రాజు ఇంద్రియములను జయించాలి. అప్పుడే తన శత్రువులను కూడా జయించగలడు.

రాజు యోగ్యులైన వారిని నీతి మంతులను తన వద్ద మంత్రులుగా నియమించు కోవాలి. తన వద్ద పనిచేసే సైని కుల పట్ల దయ కలిగి ఉండాలి అప్పుడే సైన్యము కూడా అతనికి విధేయులుగా ఉంటుంది. రాజు ఎల్లప్పుడూ తనకు మేలు చేసే వారినే మిత్రులుగా దగ్గర చేర్చుకోవాలి. రాజు అనుసరించే నీతి, నిజాయితీ అతనికి ధనమును సంపాదించి పెడుతుంది. అతని కోటను రక్షిస్తుంది. అతని ప్రజలను రక్షిస్తుంది.

ఇంకా రాజు అయిన వాడు అనవసర ఖర్చులుపెట్టకూడదు. అవసరమైన ఖర్చులు పెట్టడానికి వెనుకాడకూడదు. రాజు తన స్వీయ రక్షణలో ఏమరుపాటు ఉండరాదు. రాజు ఎప్పుడూ పుణ్య కార్యములు చెయ్యాలి. పాప కార్యముల

జోలికి పోరాదు. న్యాయ విచారణ చేసి శిక్షలు విధించేటప్పుడు నిష్పక్షపాతంగా వ్యవహరించాలి. ఒకరి మీద ప్రేమ, మరొకరి మీద కోపంగా ప్రవర్తించరాదు.తన గురించి తన పాలన గురించి ప్రజలు ఏమనుకుంటున్నారో వేగుల వారి ద్వారా ఎప్పటికప్పుడు తెలుసుకుంటూ తదనుగుణంగారాజ్యపాలన సాగించాలి. రాజు ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలకాలి. రాజైన వాడు ప్రియంగా మాట్లాడాలి. పరుషంగా మాట్లాడకూడదు. విద్యాధికుడు అయి ఉండాలి. మిత్రుల ఎడల శత్రువుల ఎడల ఉపాయంగా వ్యవహరించాలి. దీనుల పట్ల, పేదవారి పట్ల దయతో వ్యవహరించాలి. సేవకులతో ఉపాయంగా పనులు చేయించుకోవాలి. ఇవీ రాజు ఆచరించవలసిన ధర్మములు.

రాజు ఎవరితోనూ అనవసరంగా కయ్యము పెట్టుకొనకూడదు. కాని అవసరం వచ్చినప్పుడు మాత్రం తన శూరత్వము ప్రదర్శించాలి. రాజు యజ్ఞములు యాగములు చేసి దానధర్మములు చెయ్యాలి. ఇంకా రాజు అన్యాయం చేస్తే నరకానికి పోతాడు. రాజు చేసిన పాపములు అతనిని ఎప్పటికీ వదలవు. జన్మజన్మలకూ వెన్నాడుతూనే ఉంటాయి. ఏ రాజైతే పైన చెప్పిన రాజధర్మములు అనుసరిస్తూ రాజ్యపాలన చేస్తాడో అతడు పుణ్యలోకములకు వెళతాడు.” అని పరమేశ్వరుడు పార్వతికి రాజధర్మముల గురించి వివరించాడు.

పార్వతి మరలా ఇలా అడిగింది. “నాథా! ధర్మములలో కెల్లా పరమమైన ధర్మము ఏది?” అని అడిగింది.

“అహింస అన్ని ధర్మములలో కెల్లా ఉత్తమమైన ధర్మము.” అని అన్నాడు మహేశ్వరుడు.

“నాథా! హింస చెయ్యకుండా జీవించడం మానవులకు సాధ్యం కాదు

కదా? మరి అహింసను ఎలా అనుసరిస్తాడు. వివరించండి.” అని అడిగింది.

“పార్వతీ! నీవు అన్నది నిజమే. నేల మీద పాకే చీమలు, కంటికి కనిపించని సూక్ష్మజీవులు, దోమలు, నల్లులు, క్రిమి కీటకములను చంపకుండా మనిషి బతకలేడు. కాని ఆహారము కొరకు జీవహింస చెయ్యడం పాపము. ఫలములు, కాయలు, ఆకులు తిని బతక వచ్చును కదా!పాలు తాగ వచ్చును కదా! ఇంద్రియ నిగ్రహంతో జీవించిన వారు మహాత్ములు అవుతారు. కాబట్టి అహింసను పాటించడం కష్టం కాదు.

కాని అహింస అనేది వేరు విధంగా కూడా చెప్పవచ్చును. చావు పుట్టుకలు ప్రాణుల ధర్మము. దానిని ఎవరూ తప్పించలేరు. ఒకడు దీపం పెడతాడు. ఆ దీపం చుట్టు పురుగులు చేరి చనిపోతాయి. ఆ పాపము దీపం పెట్టినవాడికి అంటదు.   రైతు నాగలితో పొలం దున్నుతుంటే ఆ నాగలి చాలులో పడి ఎన్నో జీవాలు చచ్చిపోతుంటాయి. ఆ పాపము పొలం దున్నేవాడికి అంటదు కదా! మానవులు తమ తమ దైనందిన పనులు చేసుకుంటూ ఉంటే, ఆయువు తీరిన ప్రాణులు చచ్చిపోతుంటాయి. ఆ పాపములు ఆయా మానవులకు అంటవు. కాని ఆ ప్రాణులను తామే చంపామని బాధపడటం మూర్ఖత్వమే అవుతుంది.

పుణ్యకార్యములకు కానీ, పాప కార్యములకు కానీ బుద్ధి ముఖ్యము. ఏ పని అయినా బుద్ధిపూర్వకంగా చేస్తేనే ఆ ఫలము ఆ పని చేసిన వాడికి సంక్రమిస్తుంది. ఈ సందర్భంలో నీకు ఒక విషయం చెబుతాను. తమకు చావు మూడిన గోవులు, తమకు తాముగా వెళ్లి రంతి దేవుడు చేసే యజ్ఞములో ఆహుతి అయ్యాయి. ఆ గోవులను చంపినపుడు కారిన రక్తం చర్మణ్వతి అనే నదిగా పారుతూ ఉంది. ఆ నదిలో స్నానం చేస్తే పాపములు నశించి పుణ్యాత్ములు

అవుతారు. ఆ యజ్ఞములో చనిపోయిన గోవులు అన్నీ ఉత్తమలోకములకు వెళ్లాయి. కాబట్టి యజ్ఞములో గోవులను చంపిన పాపము రంతిదేవునికి అంటలేదు.

ఇరుపక్షములకు యుద్ధము జరిగినప్పుడు, ఒకరిని ఒకరు నరుక్కుంటారు. కాని యుద్ధములో చచ్చిన వాళ్లు స్వర్గానికి పోతారు. కాబట్టి వీటిని హింస అని చెప్పడానికి వీలు లేదు. రాజులు వేటకు పోవడం, జంతువులను వేటాడటం రాజధర్మము. క్రూరమృగములు పంటపొలములను నాశనం చేస్తాయి. మానవులను చంపి వారికి హాని చేస్తాయి. రాజు వేటలో ఆ క్రూర మృగములను చంపుతాడు. దాని వలన రాజులకు పాపము అంటదు. రాజు చేతిలో చచ్చిన ఆ మృగములకు పుణ్యలోకములు ప్రాప్తిస్తాయి.

మరొక మాట. రాజైన వాడు దండించతగిన వారిని దండించకుండా విడిచిపెట్టినా, దండించ తగని వారిని దండించినా, తప్పుచేయని వాడికి శిక్ష విధించినా, బ్రాహ్మణులను హింసించినా, రాజు హింస చేసినట్టే. నహుషుడు బ్రాహ్మణులను హింసించి శాపోపహతుడయినాడు. అలాగే దేవేంద్రుడు గౌతమునికి అపకారము చేసి శాపం పొందాడు. కాబట్టి రాజైన వాడు బ్రాహ్మణులకు అపకారం చెయ్యకుండా రాజ్యపాలన చెయ్యాలి. అప్పుడే అతనికి అన్నిశుభములు కలుగుతాయి.

పార్వతీ! యజ్ఞములలో, యాగములలో జంతువులు ఊపస్థంభమునకు కడతారు. వాటిని శాస్త్ర సమ్మతంగా వధిస్తారు. అలా వధింపబడిన మృగములకు పుణ్యలోకములు ప్రాప్తిస్తాయి. యజ్ఞము చేసిన వాడికి పుణ్యం వస్తుంది. కాబట్టి యజ్ఞ యాగములలో జంతువులను చంపడం హింసకాదు.” అని అన్నాడు శంకరుడు.

నాథా! లోకములలో జనుల జీవన విధానముల గురించి తెలపండి.”
అని పార్వతి అడిగింది.

“పార్వతీ! ఈ మానవ లోకము కర్మభూమి. స్వర్గము సుఖములకు ఆలవాలము. భూమి మీద జంతువులుగా పుట్టడం దుఃఖములకు మూలము. మానవులకు జీవనం గడపడానికి ధనము కావాలి. ధర్మంగా జీవించాలన్నా, కోరికలు తీర్చుకోవాలన్నా ధనము కావాలి కదా! విద్య, వర్తకము, సేవావృత్తి, కర్షక వృత్తి ధన సంపాదనకు మూలములు. విద్య కలవాడు నింద పడకుండా బతకాలి. కర్షకుడు నేల యొక్క తత్త్వమును తెలుసుకొని సేద్యం చెయ్యాలి. వర్తకుడు వస్తువుల యొక్క ధరల హెచ్చుతగ్గులు తెలుసుకొని వ్యాపారం చెయ్యాలి. వచ్చిన లాభంలో కొంచెం మాత్రం వ్యయం చేసి మిగిలినది పెట్టుబడికి చేర్చి వ్యాపారము చెయ్యాలి. అప్పుడే లాభాలు వస్తాయి. పశువులను కాచే వాడు, ఆ పశువుల యొక్క పోకడలు తెలుసుకొని ప్రవర్తించాలి. ఆ ప్రకారంగా నేర్పుతో పశువులను కాచే సేవకుడు పేరు, ధనము సంపాదిస్తాడు. యజమానిని మోసం చెయ్యకుండా తనకు అప్పగించిన పనిని సక్రమంగా నిర్వర్తించే సేవకుడు ధనము, కీర్తి పొందుతాడు. పరుల ధనమునూ, పరుల భార్యలనూ కోరకుండా ఉండటం, దైవమును పూజించడం, పితృదేవతలను ఆరాధించడం, ఇతరుల పట్ల కరుణ కలిగి ఉండటం, అతిథులను ఆదరించడం, ప్రతి మానవుడూ ఆచరించవలసిన ధర్మములు.” అని చెప్పాడు మహేశ్వరుడు.

పార్వతి మరలా ఇలా అడిగింది. “నాథా! మానవులు నాలుగు వర్ణములుగా విభజింపబడ్డారు కదా. వారికి కర్మలు విధించారు కదా! ఆ కర్మలు ఎలా పరిపక్వమవుతాయి. వివరించండి.” అని అడిగింది.

"ఓ పార్వతీ! మానవులను వర్ణములుగా విభజించారు. వారి వారి కి తగిన కర్మలు కూడా విధింప బడ్డాయి. ఆ కర్మలను శ్రద్ధతో చేయువారికి స్వర్గ సుఖములు కలుగుతాయి. ఆ పుణ్యము కరిగిపోగానే మరలా అదే కులములో పుట్టి సుఖాలు అనుభవిస్తారు. అలా కాకుండా తమ తమ వృత్తి ధర్మములను వదిలిపెట్టి ఇతరుల వృత్తులను ఆచరిస్తే, వారు మరలా ఆయా కులములలో జన్మిస్తారు. మానవులు ఎంత పుణ్యం చేస్తే వారు అంతకంటే ఉత్తమ కులంలో జన్మిస్తారు. ఎక్కువ పుణ్యం చేసుకుంటే బ్రాహ్మణ కులంలో జన్మిస్తారు. తరువాత తిరిగిరాని ఉత్తమలోకములు పొందుతారు.

ఇంకా దేవతల అంశలో జన్మించిన వారు ఆపదలు వచ్చినప్పుడు కుంగిపోరు. సిరి సంపదలు వచ్చినపుడు పొంగిపోరు. గర్వంతో మదించరు. తన శౌర్యముతో పాపులను గెలుస్తారు. తమ బంధువులతోనూ, మిత్రులతోనూ సఖ్యంగా మెలుగుతారు. దీనులను కరుణతో చూస్తారు. వారిని రక్షిస్తారు. దైవాంశలో పుట్టిన వారికి   కోపం రాదు. సౌమ్యంగా ఉంటారు." అని చెప్పాడు మహేశ్వరుడు.

"నాధా! మానవ లోకంలో కొంతమంది సుఖ సంతోషాలతో, సిరి సంపదలతో తులతూగుతుంటారు. సుఖాలు అనుభవిస్తుంటారు. కాని కొంతమంది దరిద్రంతో బాధపడుతుంటారు. దీనికి కారణమేమి?" అని అడిగింది పార్వతి.

"గత జన్మలో కాకులకు కూడా మెతుకులు పెట్టకుండా, పిడికెడు బిక్షము కూడా వెయ్యకుండా పిసినారిగా గడిపిన వాడికి ~~ఈ~~ జన్మలో దరిద్రం చుట్టుకుంటుంది. తినడానికి తిండి, కట్టడానికి బట్ట లేకుండా బాధపడతాడు. అలా కాకుండా పేదవారికి అన్న పానములు ఇచ్చిన వాడికి, తన బంధువులను,

స్నేహితులను కష్టకాలములో ఆదుకున్న వాడికి, మరుజన్మలో సిరి సంపదలు కలుగుతాయి. సుఖంగా జీవిస్తారు. కాబట్టి సుఖదుఃఖములు వారి వారి పూర్వజన్మ కర్మపరిపాకము వలన కలుగుతాయి. అంతేకానీ బ్రహ్మదేవునికి ఒకరి మీద కోపము, మరొకరి మీద ప్రేమా లేవు. దేవుడు ఎవరినీ పేదవారిగా పుట్టించడు. ఒకడు ఈ జన్మలో పేదవాడుగా కష్టములు అనుభవిస్తున్నాడు అంటే అది అతనిపూర్వజన్మలో చేసినపాపముల ఫలము. అని తెలుసుకోవాలి.

పార్వతీ! కొంత మందికి సిరి సంపదలు ఉంటాయి కాని వారు కడుపునిండా తినరు. అనుభవించరు. అలా దరిద్రం అనుభవిస్తుంటారు. ఎందుకో తెలుసా! వీరు పూర్వజన్మలో ఎవరికీ పిడికెడు అన్నం పెట్టి ఉండరు. బంధువులు, మిత్రులు పోరగా పోరగా వారి బలవంతం మీద పరులకు ఉపకారం చేసి ఉంటారు. అలాంటి వారు మరు జన్మలో పై చెప్పిన విధంగా సిరి సంపదలు ఉన్నా అనుభవించలేరు.

ఇంకా కొంత మంది తమకు ఏమీ లేక పోయినా బంధు మిత్రుల సహకారంతో తిండికి గుడ్డకు లోటు లేకుండా సుఖంగా జీవిస్తుంటారు. అలాంటి వారు పూర్వ జన్మలో తమకు దాన ధర్మములు చేసే శక్తి లేకపోయినా, ఇతరులకు దాన ధర్మములు చేయవలెనని మనసులో గాఢంగా కాంక్షిస్తూ ఉంటారు. అందువలన మరుజన్మలో తిండి గుడ్డకూ లోటు లేకుండా జీవిస్తారు. ఈ జన్మలో కొంత మందికి అయాచితంగా ధనం లభిస్తూ ఉంటుంది. అలాంటి వారు పూర్వ జన్మలో పేదలకు వారు అడక్కుండానే ధనము, అన్నదానము వస్త్రదానము చేసి ఉంటారు. ఈ జన్మలో శ్రమ చేసి ధనము సంపాదించేవారు, పూర్వ జన్మలో ఎవరినీ తిప్పించుకోకుండా, పేదవారు అడగగానే దాన , దర్మములు చేసిన వారు.

ఇంకా కొంత మందికి ఎంత శ్రమ పడ్డా ధనము చేకూరదు. అలాంటి వారు పూర్వ జన్మలో లోభులై, తమను యాచించిన వారిని రేపురా మాపురా అని తిప్పించుకొని చివరకు మొండి చెయ్యి చూపిన వారు. కొంత మందికి ముసలి వయస్సులో ధనలాభం కలుగుతుంది. అలాంటి వారు తమ పూర్వ జన్మలో యవ్వనంలో ఉన్నప్పుడు దానధర్మములు చెయ్యకుండా ముసలి తనములో దానధర్మములు చేసిన వారు. ఇంకా కొంతమంది తమకు మిక్కుటముగా ధనము కలిగి నప్పటికినీ వారికి ఉన్న రోగములచేత తిండి కూడా తినలేని దుస్థితి లో ఉంటారు. అలాంటివారు తమ పూర్వ జన్మలో దానధర్మములు చేయకుండా, చివకరకు తాము వ్యాధిగ్రస్తులైనపుడు మాత్రమే దానధర్మములు చేసిన వారు.

ఈ జన్మలో అందంగా ఉన్నవారు పూర్వ జన్మలో శాకాహారము తిన్నవారు. అలా కాకుండా ఈ జన్మలో కురూపులుగా పుట్టినవారు క్రితం జన్మలో అందగాళ్లై ఉండి అందవిహీనులను పరిహసించిన వారు. ఎవరైతే పూర్వజన్మలో ఏకపత్నీవ్రతుడుగా ఉంటాడో, మరుజన్మలో వాడికి సౌందర్యవతి, సౌశీల్యవతి, గుణవతి అయిన భార్య లభిస్తుంది. అలా కాకుండా పూర్వజన్మలో భార్యను సుఖపెట్టకుండా కష్టపెట్టినవాడికి, మరుజన్మలో భార్యాసుఖం దూరమవుతుంది. ఈ జన్మలో విద్య, జ్ఞానము, విజ్ఞానము కలిగి ఉండి కూడా పేదరికముతో బాధపడేవాడు క్రితం జన్మలో దానధర్మములు చేయాలి అని తెలిసికూడా దానధర్మములు చేయనివాడే.

ఈ జన్మలో విద్య తెలివి తేటలు లేకపోయినా అధికంగా ధనము కలవాడు, కిందటి జన్మలో తెలివి తక్కువ వాడుగా ఉన్నా, పేదసాదలను ఆదుకొని దానధర్మములు చేసినవాడు. ఈ జన్మలో విద్యావంతుడు మేధావిగా ఉన్న వాడు కిందటి జన్మలో గురువులను శ్రద్ధతో సేవించి విద్యలను

నేర్చుకున్నవాడు మరియు తాను నేర్చుకున్న విద్యలను అందరికీ చెప్పేవాడు. కొంత మందికి ఈ జన్మలో విద్య నేర్చుకుందామన్నా విద్యరాదు. అలాంటి వారు కిందటి జన్మలో విద్యాధికులై ఉండి, గర్వించి, సాటి విద్యావంతులను అవమానించినవారు. ఈ జన్మలో ఏ రకమైన బాధలు లేకుండా, రోగాలు లేకుండా, భార్యా బిడ్డలతో సుఖంగా ఉన్నవారు, కిందటి జన్మలో సత్యము పలుకుచూ, ఇతురుల మీద దయచూపుతూ, దానధర్మములు చేసిన వారు.

ఈ జన్మలో మాటవినని భార్య, మూర్ఖులైన కుమారులు, ఒంటి నిండా రోగాలతో బాధపడే వారు, కిందటి జన్మలో కోపంతోనూ, దురాశతోనూ, నాస్తికత్వంతోనూ విర్రవీగినవారే! ఈ జన్మలో పుట్టు గుడ్డివాడు, లేక మధ్యలో చూపుపోయిన వాడు, పోయిన జన్మలో అందగాడై ఉండి ఇతరుల భార్యల వంక చెడు భావనతో చూచిన వాడు. ఈ జన్మలో చెవిపోటుతో బాధ పడేవాడు పోయిన జన్మలో మంచి వారిని తన పరుషమైన మాటలతో నొప్పించిన వాడు. ఉదరవ్యాధులతో బాధపడుతున్నవాడు పోయినజన్మలో ఇతరులకు విషం పెట్టినవాడు.

మూత్రకోశ వ్యాధులతో బాధపడుతున్న వాడు, క్రి తం జన్మలో పెళ్లికాని కన్యలను, పెళ్లి అయిన పరకాంతలను శీలము చెరిచినవాడు. ఈ జన్మలో క్షయరోగంతో బాధపడుతున్న వాడు, పోయిన జన్మలో పరుల ఆహారమును అపహరించిన వాడు. ఈ జన్మలో కుష్ఠురోగిగా ఉన్న వాడు పోయిన జన్మలో పరులను దారుణంగా హింసించిన వాడు. ఈ జన్మలో కుంటి వాడుగా ఉన్న వాడు పోయిన జన్మలో పరుల కాళ్లు చేతులు విరిచినవాడు. ఈ జన్మలో చర్మరోగములతో ఇతర రోగములతో బాధపడేవారు పోయిన జన్మలో మంచివారిని హింసించిన వారే! ఈ జన్మములో పాదములకు వచ్చిన రోగములతో బాధపడుతున్నవారు పోయినజన్మలో పాదములు కడుక్కోకుండా

దేవుని వద్దకు వెళ్లినవారు. ఇంకా పేదవారిని, అమాయకులను నిష్కారణంగా పాదములతో తన్నినవారే! ఈ జన్మలో జ్వరముతోనూ, కడుపులో రోగముల తోనూ, శరీరం అంతా రోగాలతోనూ బాధపడేవారు పోయిన జన్మలో జంతువులను చంపినవారు, గురువుగారిని బాధపెట్టినవారు. ఈ జన్మలో గూని వాడు, మరగుజ్జువాడు పోయిన జన్మలో ధాన్యంలో తాలు గింజలు కలిపి అమ్మినవాడు, తప్పుడు కొలతలతో జనులను మోసం చేసి లాభం పొందిన వాడు. ఈ జన్మలో పిచ్చివాళ్లు, పెర్రివాళ్లు పోయిన జన్మలో అమాయకులను మోసం చేసి ధనం సంపాదించిన వారు.

ఈ జన్మలో సంతానము లేని వారు పోయిన జన్మలో తల్లితండ్రులకు శ్రాద్ధం పెట్టనివారు, పసిపిల్లలను చంపినవారు. ఈ జన్మలో నపుంసకులుగా ఉన్నవారు పోయిన జన్మలో ఎద్దులకు వృషణాలు కొట్టి దానికి రతిసౌఖ్యము లేకుండా చేసినవారు. ఈ జన్మలో వైధవ్యము పొందిన యువతి పూర్వ జన్మలో భర్తను మోసం చేసి ధనము సంపాదించినది, తన భర్తను వదిలి మరియొకరి భర్తను కోరినది. ఈ జన్మలో గొప్ప వంశంలో పుట్టి కూడా చేయకూడని పనులు, అందరూ ఏవగించుకొనే పనులు చేసేవారు పూర్వజన్మలో అహంకారంతో, మదంతో, గర్వంతో ఇతరులను అవమానించిన వారు.

ఈ జన్మలో సేవకులుగా సేవకావృత్తి చేస్తూ, యజమానులు పెట్టే బాధలు భరిస్తూ బాధ పడుతున్నవారు, పోయిన జన్మలో అమాయకులనూ నిరపరాధులను కొడుతూ తిడుతూ హింసపెట్టినవారే! ఈ జన్మలో చెయ్యని నేరానికి శిక్షింప బడినవాడు, క్రితం జన్మలో నిరపరాధిని శిక్షించినవాడే. ఈ జన్మలో బంధు వులు మిత్రులు ఒకేసారి మరణిస్తే దుఃఖిస్తున్నవాడు పోయిన జన్మలో ఎంతో మందిని నిర్దాక్షిణ్యంగా చంపినవాడు.

ఈ జన్మలో తనకు ఉన్న ధనమును పోగొట్టుకొని అల్లాడుతున్న వాడు, పోయిన జన్మలో ఇతరుల ధనము తన దగ్గర పెట్టినపుడు, వారిని మోసం చేసి ఆ ధనమును అపహరించిన వాడే. ఓ పార్వతీ! పైన నేను చెప్పిన పాపములుచేసిన వారందరూ ముందు నరకమును అనుభవించి తరువాత మానవులుగా పుట్టి ఆ కర్మఫలితమును అనుభవిస్తున్న వారే! క్రితంజన్మలో తక్కువ పాపాలు చేసిన వానికి మనిషి జన్మ వస్తుంది. ఏ జన్మలో చేసిన పాపం ఆ జన్మలో అనుభవానికి రాదు." అని ఈశ్వరుడు పార్వతికి చెప్పాడు.

" నాథా! మనుషులు తాము చేసిన పాపకర్మలకు ఫలితము మరుజన్మలో అనుభవిస్తారు అని చెప్పారు కదా! కాని మానవులు వారు చేసిన పాప కర్మలకు రాజుల చేతిలో న్యాయాధికారుల చేతిలో శిక్షలు విధింపబడి అనుభవిస్తున్నారు కదా! అటువంటప్పుడు మానవులు తాము చేసిన పాప కర్మలకు ఫలితము ఆ జన్మలోనే అనుభవించినట్టు అవుతుంది కదా! ఇది తమరు చెప్పిన దానికి విరుద్ధము కదా!" అని అడిగింది.

" ఓ పార్వతీ! రాజులు న్యాయాధికారులు తప్పుచేసిన వారికి నిష్పక్ష పాతంగా శిక్షలు విధిస్తారు. ఎందుకంటే ఆ శిక్షలు చూచి ఇతరులు అటువంటి నేరములు చెయ్యకుండా ఉంటారని ఉద్దేశ్యము. అలాంటి శిక్షలు విధింప బడటం అనేది వారు క్రితం జన్మలో చేసుకున్న పాపఫలమే కాని ఈ జన్మలో చేసిన పాప కర్మలకు కాదు. ఈ జన్మలో చేసిన పాపకర్మలకు ఫలము మరు జన్మలో అనుభవించక తప్పదు." అని అన్నాడు.

" ఓ దేవదేవా! రాజ దండన పొందిన తరువాత వాడు చేసిన కర్మల వలన కలిగిన పాపము తొలగి పోతుందా! తొలగి పోదా!" అని అడిగింది. అడిగింది.

“ ఓ పార్వతీ! రాజ దండనమునకు గురి అయినవాడు యమ దండన మాత్రము తప్పించుకోగలడు. కాని అపరాధిని విడిచిపెట్టినా, నిరపరాధిని దండించినా, ఆ రాజుకు, అధికారికి యమదండన తప్పదు. (రాజ్యాంతే నరకం ధృవం). కాబట్టి ఎటువంటి వాడికైనా తాను చేసిన కర్మలకు ఫలము అనుభ వించక తప్పదు.” అని అన్నాడు మహేశ్వరుడు.

“నాధా! మీరేమో కర్మఫలములు అనుభవించక తప్పదు అంటున్నారు. కాని వేదములలో ప్రాయశ్చిత్తముల వలన చేసిన పాపాలు పోతాయి. అంటున్నారు. అదీ కాకుండా అశ్వమేధ యాగము చేస్తే అన్ని పాపాలు నశించి పోతాయి అంటున్నారు. ఇందులో ఏది నిజము?” అని అడిగింది.

“ఓ పార్వతీ! రెండూ నిజమే. మానవుడు తాను కావాలని చేసిన కర్మఫలములను అనుభవించక తప్పదు. కాని తన సంకల్పము, ప్రమేయము లేకుండా, తెలిసీ తెలియకుండా కొన్ని పనులు జరిగిపోతూ ఉంటాయి. వాటికి ప్రాయశ్చిత్తముతో పరిహారము చేసుకొన వచ్చును. మానవుడు తాను చేసిన పుణ్యకార్యముల ఫలితంగా స్వర్గమునకు వెళతాడు. అక్కడ స్వర్గ సుఖములు అనుభవిస్తాడు. తాను చేసిన పుణ్యఫలము కొద్దిగానే ఉంటే, తిరిగి మానవ లోకంలో జన్మిస్తాడు.మానవ లోకంలో కూడా భోగములు అనుభవిస్తాడు.” అని పలికాడు ఈశ్వరుడు.

“నాధా! మానవుడు చేసే కర్మలు తానే కావాలని చేస్తాడా లేక గ్రహబలం అనుకూలత వలన, ప్రతికూలత వలన చేస్తాడా! వివరించండి.” అని అడిగింది.

“ ఓ పార్వతీ! మానవుడు గ్రహ సంచారము కారణంగా శుభములు అశుభములు అయిన కర్మలు చేస్తూ ఉంటాడు. కాని ఆ కర్మల కన్నిటికీ అతనే

అధికారి. ఎందుకంటే గ్రహాలు అతని తో ఆ పనులు చేయించడం లేదు కదా! అందుకని తాను చేసిన కర్మలకు తానే కర్త. గ్రహములు కాదు. ఆ కర్మఫలములు తానే అనుభవించక తప్పదు." అని అన్నాడు పరమేశ్వరుడు.

"నాథా! చావు అనునది ఏమి. దాని స్వరూపము ఎలా ఉంటుంది." అని అడిగింది పార్వతి.

"దేవీ! ఆత్మ నిత్యము. శాశ్వతము. దేహము అశాశ్వతము. దేహము ముసలి తనము చేత, రోగముల చేత కృశించి పోతుంది. దేహము ఇంక వాసయోగ్యము కానప్పుడు జీవాత్మ ఆ దేహమును వదిలిపోతుంది. అదే చావు. మరణము. జీవాత్మ ముసలి తనముతోనూ రోగములతోనూ కృశించిపోయిన శరీరమును విడిచిపెట్టి మరొక కొత్త శరీరమును ధరించడమే జననము లేక పుట్టుక. కాబట్టి మానవులు ఈ జనన మరణ చక్రములో తిరుగుతూ ఉంటారు." అని అన్నాడు పరమేశ్వరుడు.

"నాథా! మరి బాలురు చిన్న తనంలోనే చనిపోతూ ఉంటే, వృద్ధులు చాలా కాలం బతుకుతూ ఉంటారు. దీనికి కారణమేమి!" అని అడిగిందిపార్వతి.

"దేవీ! కాలము శరీరమును కృశింప జేస్తుంది కాని చంపదు. మానవులు తాను పూర్వజన్మలోనూ ఈ జన్మలోనూ చేసిన కర్మల వలన అతని జీవితం పొడిగింపబడడం లేక తగ్గింపబడడం జరుగుతూ ఉంటుంది. పొడిగిస్తే చాలా కాలం బతుకుతాడు. తగ్గిస్తే మరణం సంభవిస్తుంది." అని చెప్పాడు ఈశ్వరుడు.

"నాథా! మనిషికి ఆయుష్షు దేని వలన పెరుగుతుంది. దేని వలన

తగ్గిపోతుంది. తెలపండి.” అని అడిగింది పార్వతి.

“ఓ పార్వతీ! మానవుడు ప్రశాంతంగా బతికితే ఆయువు పెరుగుతుంది. అశాంతిగా ఉంటే ఆయువు క్షీణిస్తుంది.   ఇంకా మానవుడు క్షమాగుణము అలవర్చుకోవాలి. సత్యమునే పలకాలి. శుచిగా ఉండాలి. అందరి మీదా దయకలిగి ఉండాలి. గురువు ఎడల భక్తి కలిగి ఉండాలి. వీటన్నిటి వలన మానవుడి ఆయుష్షు వృద్ధిపొందుతుంది. అధిక మైన కోపము, అబద్ధాలు ఆడటం, ఇతరుల ఎడల క్రూరంగా ప్రవర్తించడం, అపరిశుభ్రంగా ఉండటం, గురువులను ద్వేషించడం, వీటి వలన మానవుని ఆయువు క్షీణిస్తుంది.

ఓ పార్వతీ! తపస్సు చేతనూ, బ్రహ్మచర్యము అవలంబించడం చేతనూ, మితంగా ఆహారం తినడం చేతనూ, రోగము వచ్చినప్పుడు తగిన ఔషధములు సేవించడం వల్లనూ, ఆయుర్దాయం పెరుగుతుంది. పైన చెప్పిన పనులు చెయ్యడం కూడా అతని పూర్వ జన్మలో చేసుకున్న కర్మల ఫలమే. (లేకపోతే వాడు ఇష్టం వచ్చినట్టు తింటాడు తాగుతాడు. రోగం వస్తే మందు వేసుకోడు. ఇష్టం వచ్చినట్టు తిరుగుతాడు. ఆయుక్షీణం అవుతుంది).

ముందు జన్మలో పుణ్యం చేసుకున్న వాళ్లు స్వర్గానికి వెళతారు. అక్కడ స్వర్గ సుఖములు అనుభవించి మరలామానవులుగా పుడతారు. వారికి ఆయుష్షు ఎక్కువగా ఉంటుంది. అకాల మరణం చెందరు. ముందు జన్మలో పాపం చేసిన వాళ్లు నరకానికి వెళతారు. అక్కడ నరకయాతనలు అనుభవించి, తిరిగి మానవ లోకంలో పుడతారు. వారికి చాలా తక్కువ ఆయుష్షు ఉంటుంది. అకాల మరణం చెందుతారు.” అని చెప్పాడు మహా శివుడు.

“ నాధా! మానవులలో స్త్రీలు పురుషులు అని రెండు రకాలు ఉంటారు

కదా! స్త్రీ పురుషులలో జీవాత్మ ఎలా ఉంటుంది తెలియచెయ్యండి.” అని అడిగింది పార్వతి.

“పార్వతీ! పుట్టడం -- స్త్రీగానూ పురుషుడుగానూ పుట్టినా, వారిలో ఉండే జీవాత్మ ఒక్కటే. దానికి స్త్రీ పురుష లింగబేధము లేదు. మనస్సు బుద్ధి అహంకారము అందరికీ ఒకటే. అందరిలోనూ పంచభూతములు వాటి తన్మాత్రలు ఉంటాయి. మానవుడు చేసే కర్మలకు జీవాత్మ బాధ్యుడు కాడు. మానవులలో ఉన్న సత్త్వ, రజస్, తమోగుణముల ప్రకోపము వలన మానవుడు కర్మలు చేస్తుంటాడు. జీవాత్మ ఆ కర్మలను సాక్షీభూతంగా చూస్తూ ఉంటుంది.

సత్యము పలకడం, ఇతరుల పట్ల దయగా ఉండటం, శుభ్రంగా ఉండటం సత్త్వగుణములు. లోభి తనము, అన్ని నా వల్లనే జరుగుతున్నాయి అన్నీ నేను అనే స్వార్ధగుణము ఇవన్నీ రజోగుణములు. ఇంకా అబద్ధాలు చెప్పడం, ఇతరులను హింసించడం, ప్రతిదానికీ భయపడటం, ఏ పనీ చెయ్యకుండా సోమరిగా ఉండటం, ఎల్లప్పుడూ అధైర్యంగా ఉండటం, ఎప్పుడూ(మద్యం) మత్తులో జోగుతూ ఉండటం లేక నిద్రపోవడం ఇవన్నీ తామస గుణములు.

సత్త్వగుణము ప్రదానము గా కలవానికి పుణ్యలోకములు ప్రాప్తిస్తాయి. రజోగుణములు ప్రధానంగా కలవానికి మనుష్యలోకము ప్రాప్తిస్తుంది. తమోగుణము ప్రధానంగా కలవాడు పశుపక్ష్యాదులుగా పుడతాడు. ~~ఈ~~ మూడు గుణములు అధిగమించిన వాడికి ముక్తి లభిస్తుంది. ~~ఈ~~ సత్త్వ, రజస్, తమోగుణముల ప్రభావంతో కర్మలు చేసే నరులకు, వాటికి అనుగుణంగా శుభములు, అశుభములు కలుగుతాయి. ఒక్కోసారి దీనికి భిన్నంగా కూడా జరుగుతూ ఉంటుంది.

అధికారులు సేవకులను బెదిరించి తిట్టి పనిచేయించుకుంటాడు. అది పాపము కాదు. వైద్యుడు రోగులకు కష్టంగా ఉండే మందులు ఇచ్చి, శస్త్రచికిత్సలు చేసి రోగిని కాపాడుతాడు. అవి పాపములు కావు. అలాగే గురువు గారు విద్యార్థులను దండించి విద్యబోధిస్తాడు. ఇది కూడా పాపం కాదు. అవి అన్నీ సుకృతములే. వారికి సుకృతములు చేస్తే కలిగే ఫలము కలుగుతుంది.

జీవులు గర్భము నుండి, గుడ్డునుండి, చెమట నుండి జన్మిస్తుంటాయి. వీటికి అన్ని ఇంద్రియములు ఉంటాయి. కాని విత్తనముల నుండి పుట్టిన చెట్లకు స్పర్శ జ్ఞానము మాత్రము ఉంటుంది. గర్భము నుండి పుట్టిన జీవులలో మానవుడు గొప్పవాడు. అతనికి ధర్మాధర్మ విచక్షణ, మంచి చెడుల విచక్షణా జ్ఞానము ఉంటుంది. ఆ జ్ఞానము లేకపోతే అతడు పశువులతో సమానము అవుతాడు.

చీకటి రెండు విధములు. మొదటిది రాత్రికాగానే అలుముకుంటుంది. రెండవది అజ్ఞానం వలన మనిషిలో అలుముకుంటుంది. మొదటి చీకటి వెలుగు రాగానే అంతరిస్తుంది. మనిషిలో అలుముకున్న చీకటి విద్య వలన, శాస్త్ర విజ్ఞానము వలన నశిస్తుంది. మానవులలో పుట్టిన చీకటిని పోగొట్టడానికే బ్రహ్మ వేదములు, శాస్త్రములు సృష్టించాడు. వేదములు, శాస్త్రములు అధ్యయనం చెయ్యడం వలన ఏది చెయ్యాలో ఏది చెయ్యకూడదో తెలుస్తుంది. దాని వలన అజ్ఞానం చీకట్లు తొలగిపోతాయి.

కామము, క్రోధము, లోభము, మోహము, మదము, మాత్సర్యము మొదలగు గుణములు శాస్త్రములు, వేదములు చదివినందువలన నశిస్తాయి. విజ్ఞానాన్ని పెంపొందిస్తాయి. అలాంటి వాడు కొంచెం పుణ్యం చేసినా ఎక్కువ ఫలాన్ని పొందుతాడు. శాస్త్రజ్ఞానము లేకుండా అజ్ఞానాంధకారంలో మునిగిన

వాడు ఎన్ని పుణ్య కార్యములు చేసినా వాడికి చెందేవి కొద్దిఫలమే." అని అన్నాడు పరమేశ్వరుడు.

ఇంకా పరమేశ్వరుడు పార్వతితో ఇలా అన్నాడు. "ఓ పార్వతీ! నరుడు మరణించగానే మరలా జన్మ ఎత్తితే అతనికి పూర్వజన్మ స్మృతి ఉంటుంది. వాడిని జాతి స్మరుడు అని అంటారు. కాని వయసు వచ్చే కొద్దీ ఆ పూర్వజన్మ స్మృతులను మరిచిపోతాడు. మామూలు మనిషిగా ఉంటాడు. ఇలా కొంతమందికి మాత్రమే జరుగుతుంటుంది. ఇలా పూర్వజన్మ స్మృతి కలగటం వలన పూర్వ జన్మ ఒకటి ఉన్నది అని మానవులకు రూఢీఅవుతుంది.

ఒక్కొక్క సమయంలో మరణించిన వాడు మరలా బతకడం కూడా జరుగుతుంటుంది. ఒక్కోసారి యమభటులు పొరపాటున ఒకరికి బదులు మరొకరిని తీసుకు వెళుతుంటారు. యముడు ఆ పొరపాటును సరిదిద్ది ఆ ప్రాణిని మరలా భూలోకమునకు పంపించి వేస్తాడు. ఇలాంటివి అక్కడక్కడా జరుగుతుంటాయి." అని చెప్పాడు మహాదేవుడు.

" మహాదేవా! స్వప్నము (కల) అంటే ఏమిటి?" అని అడిగింది.

"పార్వతీ! నరుడు నిద్రపోయేటప్పుడు ఇంద్రియములు (కన్ను, ముక్కు, చేతులు కాళ్లు మొదలగునవి) పనిచెయ్యవు. కేవలం మనస్సు మాత్రమే పనిచేస్తుంది. ఆ మనస్సు దర్శించేదే స్వప్నము లేక కల అని అంటారు. ఒక్కోసారి ఈ స్వప్నములలో జరగబోయే విషయములు కూడా కనిపిస్తాయి." అని అన్నాడు మహేశ్వరుడు.

"నాథా! మానవులు కర్మలు చేస్తుంటారు కదా. అవి దేవుడు

చేయిస్తున్నాడా. లేక వారంతట వారు ఉత్సాహంగా చేస్తున్నారా!” అని అడిగింది.

“పార్వతీ! దైవము ఏ పనీ చెయ్యడు. కాని దైవము మానవుడు చేసే పనులకు తన సహాయాన్ని అందిస్తాడు. ఆ పనులకు తగిన ఫలమును అందిస్తాడు. చెయ్యడం మాత్రం మానవుడిదే. ఏ పనిచెయ్యాలో నిర్ణయించేదీ మానవుడే. దైవానికి ఎలాంటి ప్రమేయమూ లేదు. పూర్వజన్మకర్మలను బట్టి మానవుడు ఏ పనిచెయ్యాలో ఏ పని చెయ్యకూడదో నిర్ణయించుకుంటాడు. మానవులు పూర్వజన్మలో చేసిన కర్మలు దైవములు అయితే, ఈ జన్మలో అతడు చేసే పనులు పౌరుషములు అనగా పురుష ప్రయత్నములు.

ఒక పని చెయ్యడానికి మనిషి చేసే ప్రయత్నము వ్యవసాయము వంటిది. దానికి దైవము చేయు సహాయం మొక్కకు నీరు , గాలి వంటిది. నేలను తవ్వితేనే భూగర్భంలో నుండి నీరు పైకి వస్తుంది. అలాగే అరణితో మదిస్తే అగ్ని పుడుతుంది. అలాగే ఏ పనికైనా పురుష ప్రయత్నం ఉంటేనే దైవం కూడా తోడయి చక్కటి ఫలితాలను ఇస్తుంది. పురుష ప్రయత్నం లేకుండా కేవలం దైవం మీద ఆధారపడితే, దైవం కూడా ఎందుకు సాయం చేస్తాడు? కాబట్టి ఓ పార్వతీ! ఏ ప్రకారం చూచినా ఏ పని చెయ్యడాని కైనా ముందు పురుష ప్రయత్నం కావాలి. అప్పుడు దైవం కూడా సాయం చేస్తాడు. (ఈ విషయం విద్యార్థులు గమనించాలి. పుస్తకాలు, పెన్నులు, పాడ్లు దేవుడి దగ్గర పెట్టి దణ్ణం పెట్టుకోడం, దేవుడా దేవుడా నాకు వచ్చిన ప్రశ్నలే పరీక్షలో రావాలి అని మొక్కుకోడం అంత మంచి పద్ధతి కాదు. మీ ప్రయత్నం మీరు చెయ్యాలి. ఏ రోజు పాఠాలు ఆరోజు చదవాలి. మననం చేసుకోవాలి. పరీక్షల ముందు బాగా చదవాలి. చదివింది జ్ఞాపకం పెట్టుకోవాలి. జ్ఞాపకం లేకపోతే ఒకటికి పది సార్లు చదవాలి. అప్పుడు దైవం కూడా మీకు సాయం చేస్తాడు. పరీక్షలలో మీరు చదివినవి గుర్తుకు వచ్చేట్టు చేస్తాడు.మంచి మార్కులు వచ్చేట్టు చేస్తాడు.

అంతేగానీ, సంవత్సరం అంతా బలాదూరు తిరిగి, బందులు, హర్తాళ్ళు, ప్రేమలు అని తిరిగి, పరీక్షల ముందు పుస్తకాలు ముందేసుకొని దేవుడా సాయం చెయ్యి అంటే ఏ దేవుడూ సాయం చెయ్యడు. ఈ విషయం సాక్షాత్తూ పరమేశ్వరుడే జగన్మాత పార్వతికి చెప్పాడు. నేను మీకు చెప్పాను .).

" నాథా! మరణానంతరము, జీవుడు మరొక దేహములో ప్రవేశిస్తాడు అని అన్నారు కదా! జీవుడు మరొక గర్భంలో ఎలా ప్రవేశిస్తాడు. తెలియ చెయ్యండి." అని అడిగింది.

"పార్వతీ! పురుషు స్త్రీని కలిసి నప్పుడు, పురుషుని లో నుండి వీర్యము స్త్రీ లోని శోణితముతో కలిసి గర్భంలో ప్రవేశిస్తుంది.   పిండంగా మారుతుంది. దీనికి పురుషుని ప్రయత్నమూ, దైవసాయమూ రెండూ కావాలి. (కొంత మందికి భార్యాభరల్తలో ఇద్దరూ ఆరోగ్యంగా ఉన్నా సంతానము కలగరు. దానికి దైవ యత్నం తోడు కాకపోవడమే. అది వారి వారి పూర్వజన్మ కర్మఫలం ప్రకారం జరుగుతుంది.).

పార్వతీ! ఈ సందర్భంలో నీకు ఒక దేవరహస్యమును చెబుతాను విను. పూర్వము మానవులందరికీ పూర్వజన్మ స్మృతి ఉండేది. అందువలన మానవులు ఎప్పటికప్పుడు తమను తాము సంస్కరించు కుంటూ పుణ్య కార్యములు చేసి స్వర్గలోక సుఖములు పొందుతూ ఉండేవారు. అందరూ స్వర్గానికి పోవడం వలన స్వర్గంలో విపరీతమైన తొక్కిసలాట జరిగింది. వీరికి స్వర్గ సుఖములు కల్పించడం దేవతలకు కష్టంగా తోచింది. దేవతలందరూ బ్రహ్మదేవుని వద్దకు వెళ్లి ఈ సంగతి చెప్పారు. అప్పుడు బ్రహ్మదేవుడు ఆలోచించి మానవులకు ఉన్న పూర్వజన్మస్మృతిని తీసేసాడు. దాని స్థానంలో మనిషికి కోరికలు, కామము, కోపము, మదము, లోభము మొదలగు

దుర్గుణములు కల్పించాడు. దాని ఫలితంగా మానవులకు కోరికలు ఎక్కువ అయ్యాయి. ఆ కోరికలు తీరడాని చెడ్డపనులు చెయ్యడం మొదలెట్టారు. ఆ కోరికలు తీరక పోతే కోపం వచ్చేది. ఆ కోపంలో పాపాలు చేసేవాళ్లు. ఆ కారణంగా మానవులు స్వర్గానికి రావడం తగ్గిపోయింది. కాని నరకానికి పాపుల తాకిడి ఎక్కువ అయింది. దానికీ బ్రహ్మదేవుడు మరొక ఉపాయం ఆలోచించాడు. స్వర్గానికి నరకానికి జీవులు సమంగా వెళ్లే ఏర్పాటు చేసాడు. మానవులకు స్వర్గము, నరకము వాటి స్థితి గతులు కేవలం శాస్త్ర పరిజ్ఞానము ద్వారానే తెలిసేటట్టు చేసాడు. కాబట్టి స్వర్గ నరకముల గురించి మానవులు ఎవడికి వాడు మనసుతో తెలుసుకొనే శక్తిని కోల్పోయారు."   అని చెప్పాడు పరమేశ్వరుడు.

"నాథా! భూలోకంలో పునర్జన్మ ఉందని కొందరూ, లేదని కొందరూ వాదులాడుకుంటూ ఉంటారు కదా! ఈ సందేహము మానవులకు ఎంతకూ తీరడం లేదు. దాని గురించి చెప్పండి." అని అడిగింది పార్వతి.

దానికి ఈశ్వరుడు నవ్వి "ఈ సందేహము మానవులకే కాదు దేవతలకు కూడా ఉంది. ఈ విషయంలో ఎవరికీ నిశ్చితమైన అభిప్రాయము లేదు. పునర్జన్మ అనేది ఉన్నది. కాని ఈ విషయం వేద పరిజ్ఞానము కలవారికే బోధపడుతుంది." అని అన్నాడు ఈశ్వరుడు.

"ఓ నాథా!   మానవులు చనిపోగానే వారికి ఉన్న ఆకారము పోతుంది. అంటే ఈ స్థూల శరీరము పోతుంది.   శరీరమే లేనపుడు, యమ భటులు ఈ మానవుని ఎలా యమలోకానికి తీసుకు పోతారు?" అని అడిగింది పార్వతి.

" ఓ పార్వతీ! మానవునికి ఆయువు తీరి పోగానే ఈ శరీరాన్ని విడిచి

పెడతాడు. అప్పుడు యమభటులు ఆ ప్రాణాన్ని ఒక సూక్ష్మ శరీరంలో ప్రవేశ పెడతారు. తరువాత, వారు మంచి వారు, ధర్మాత్ములు, పుణ్య కార్యములు చేసిన వారు అయితే, వారిని చక్కటి రాజమార్గములో తీసుకొని పోయి యమ , దర్మరాజు ముందు ప్రవేశ పెడతారు. అప్పుడు యముడు వారు చేసిన పుణ్య కార్యములను విచారించి ఎక్కువ పుణ్యము చేసిన వారిని పుణ్యలోకములకు పంపుతాడు. కొంచెం తక్కువగా పుణ్యం చేసిన వారిని మరలా మానవలోకంలో పుట్టమని పంపుతాడు. పాపం చేసిన వారిని నరకానికి పంపుతాడు." అని పలికాడు ఈశ్వరుడు.

"నాథా! నరకమనగా నేమి అది ఎలా ఉంటుంది" అని అడిగింది పార్వతి.

"దేవీ! ఈ భూమికి కిందుగా రౌరవము, హారౌరవము, కంటకావనము, అగ్ని కుండము, తరువాత పంచకష్టము అనే ఐదు రకాల నరకాలు ఉన్నాయి. మానవులు చేసిన పాపములను బట్టి ఈ నరకములలో శిక్షలు అనుభవిస్తారు. అక్కడ కాల్చడం, నరకడం, కట్టడం, కొట్టడం, కుక్కలచేత కరిపించడం, క్రిములచేత కుట్టించడం, గ్రద్దల చేత పొడిపించడం మొదలగు నరక బాధలు పెడతారు. ఆ ప్రకారంగా పాపము చేసిన వారు నరక బాధలు అనుభవించి పునీతులు అవుతారు. తరువాత మరలా భూలోకంలో ముందు పురుగులుగా తరువాత పక్షులుగా, తరువాత జంతువులుగా తరువాత మానవులుగా జన్మలు ఎత్తుతారు." అని పలికాడు ఈశ్వరుడు.

"నాథా! మీరు పాపములు పాపములు అని అన్నారు కదా! పాపములు అంటే ఏమిటి? ఇవి ఎలా ఉంటాయి తెలియజేయండి." అని అడిగిందిపార్వతి.

"ఓ పార్వతీ! మనిషిమూడు విధములుగా పాపాలు చేస్తాడు. అవి

మనస్సుతోనూ, వాక్కుతోనూ, శరీరంతోనూ చేస్తాడు. ఇతరులకు ధనం ఉందే అని ఏడుస్తూ వాటిని అపహరించవలెనని అనుకోవడం, తన ఎదుటగా చెడ్డ పనులు, చెయ్యకూడని పనులు జరుగుతుంటే చూచి ఆనందించడం, అడ్డు చెప్పకపోవడం, ఎవరైనా ధర్మ కార్యములు దైవ కార్యములు చేస్తుంటే వాటికి అడ్డు తగలడం, చెయ్యనీయకుండా ఆపడం. ఇవన్నీ మనస్సుతో చేసే పాపాలు. అబద్ధాలు చెప్పడం, ఇతరులను తిట్టడం, కఠోరంగా మాట్లాడటం, ఇవన్నీ వాక్కుతో చేసే పాపాలు. ఇంక ఇతరులను కొట్టడం, చంపడం, అక్రమంగా బంధించడం, అడ్డమైన తిండ్లు తినడం, మద్యం తాగడం, పరాయి స్త్రీలను చెరచడం, అనుభవించడం, ఇవన్నీ శరీర సంబంధమైన పాపాలు. ఈ పాపాలన్నింటిలోకీ మద్యపానము మహాపాపము. దీనివలన ఎన్నో అనర్థాలు కలుగుతాయి. మానవులు పాపకూపంలో పడిపోతారు." అని అన్నాడు పరమేశ్వరుడు.

"నాథా! పాపముల గురించి చెప్పారు.మరి పుణ్యకార్యములు అంటే ఏమిటి అవి ఎలా ఉంటాయి." అని అడిగింది.

"పార్వతీ! పుణ్యములు కూడా మూడు రకములు. అవి ఔపరమికము, నిరుపకరణము, సోపకరణము అని మూడు విధములు. ఔపరమికము అనగా పాపాలు చెయ్యకుండా ఉండటం. పాప కార్యాలను విడిచిపెట్టడం. వాటి జోలికి పోకుండా ఉండటం. ఈ పని చెయ్యడానికి ధనం అవసరం లేదు. మనసులో అనుకుంటే చాలు. అన్ని సుఖాలే కలుగుతాయి. చెడ్డ పనులు చెయ్యకుండా ఉండటం మనచేతిలో పని. అదీ కూడా చెయ్యలేక పోతే నరకానికి పోవడం తప్పదు. చెడ్డ పనులు చెయ్యడం మాని వేసిన తరువాత, వేదములు, శాస్త్రములు, పురాణములు చదివి అర్థం చేసుకోవాలి. ఆచరించాలి. ఇంద్రియాలను అదుపులో పెట్టుకోవాలి. దీనివలన ఈ లోకంలో సుఖాలు

అనుభవించవచ్చు పరలోకంలో కూడా స్వర్గసుఖాలు అనుభవించవచ్చు.

ఇంక నిరుపకరణము అనగా శౌచము అంటే శుభ్రంగా ఉండటం. అంటే కేవలం శరీరం శుభ్రంగా ఉంటే చాలదు. మనసును కూడా నిర్మలంగా ఉంచుకోవాలి. అబద్ధాలు చెప్పకూడదు. శాంతంగా ఉండాలి. ఇంద్రియములను అదుపులో ఉంచు కోవాలి.మనసును అదపులో ఉంచుకోవాలి. మంచి ప్రవర్తనలో మెలగాలి. శక్తిమేరకు ఉపవాసములు చెయ్యాలి. వ్రతములు శక్తి కొద్దీ ఆచరించాలి. బ్రహ్మ చర్యము పాటించాలి. దీనిని నిరుపకరణము అని అంటారు.

మొదట చెప్పిన శౌచము బాహ్యము, అభ్యంతరము అని రెండు రకాలు. బాహ్యశుచి అంటే శరీరాన్ని శుభ్రంగా ఉంచుకోవాలి. తినే ఆహారం పరిశుభ్రంగా ఉండాలి. కంటితో చూసింది, చెవులతో విన్నది బయటకు చెప్పాలి. చెప్పింది చెయ్యాలి. అంటే ఎల్లప్పుడూ నిజమే చెప్పాలి. ఇంక అభ్యంతర శుచి అంటే మనసును నిర్మలంగా ఉంచుకోవాలి. ఎలాంటి వికారములకు లోను కానివ్వకూడదు.

దేవీ! పుణ్యనదులలో స్నానం చెయ్యడంతో దేహము పవిత్రమవుతుంది. సముద్రములలో కలిసే నదులను తీర్థములు అంటారు. వాటిలో స్నానం చేస్తే పుణ్యం వస్తుంది. ఈ నదులలో కూడా మునీశ్వరులు తమ తమ పాదములు మోపిన ప్రదేశములు పునీతమైనవి. అలాగే నదులు సముద్రములో కలిసే చోట్లు, రెండు కలిసే చోట్లు పరమ పవిత్రమైనవి. ఈ పుణ్య తీర్థములలో స్నానం చేసే ముందు కాలకృత్యములు తీర్చుకోవాలి. శుభ్రంగా స్నానం చెయ్యాలి. అప్పుడు పుణ్యనదులలో స్నానం చెయ్యాలి. ఎల్లప్పుడూ దూరంగా ఉండి, శ్రమతో కూడిన తీర్థ యాత్ర మంచిది. దగ్గరలో ఉన్న తీర్థములలో స్నానం

ఫలితమును ఇవ్వదు.

ఓ పార్వతీ! పుణ్యములలో మూడవది సోపకరణము. ధనము ధాన్యములుసమృద్ధిగా ఉండి, దాన ధర్మములు, పితృకార్యములు, దేవ కార్యములు చేయు గృహస్థులు చేయు పుణ్య కార్యములను సోపకరణము అంటారు. గృహస్థులు తాము న్యాయంగా సంపాదించిన ధనమును, ధాన్యమును వేదములు, శాస్త్రములు చదువుకొన్న బ్రాహ్మణులకు పుణ్యతీర్థములందు దానము చేయడం వలన పుణ్యం వస్తుంది.

ఈ దానములు కూడా మూడు రకములు. తన శక్తికి మించి దానధర్మములు చెయ్యడం ఉత్తమము. తన శక్తికి తగినట్టు దాన ధర్మములు చెయ్యడం మధ్యమము. తనకు శక్తి ఉండి కూడా, దానికి తగినట్టు దాన ధర్మములు చేయకపోవడం అధమము. దానములు దేవ కార్యములలో, పితృ కార్యములలో చేయదగినవి. తనకు ఇష్టమైన వస్తువును బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇవ్వడం వలన పుణ్యం వస్తుంది.   కొంత మంది దానం చేసిన తరువాత అయ్యో ఇంత దానం చేసానే ఎలాగా అని చింతించే వాళ్లు ఉంటారు. అలాగే, దానం చేసిన తరువాత తాను చేసిన దానముల గురించి పొగుడుకొనే వాళ్లు, పొగిడించుకొనే వాళ్లు, ప్రచారం చేసుకొనే వాళ్లు ఉంటారు. వారికి ఆ దానము చేసిన ఫలము దక్కదు. గుప్తదానము శ్రేష్ఠమైనది.” అని పరమశివుడు పార్వతితో చెప్పాడు.

“నాధా! దానము ఇయ్యతగిన వస్తువుల గురించి తెలపండి.” అని పార్వతి అడుగగా, పరమశివుడు ఈ విధంగా చెప్పాడు.

“పార్వతీ! అన్నము, నీరు అన్ని ప్రాణులకు మూలాధారము. కాబట్టి

దానము చేయతగిన వస్తువులలో కల్లా అన్నము నీరు ముఖ్యమైనవి. అతిథులకు అన్నము, నీరు ఇచ్చి తృప్తిపరిస్తే, వారికి స్వర్గలోక సుఖములు ప్రాప్తిస్తాయి. తరువాత బంగారము అగ్నితో సమానము. కాబట్టి బంగారము దానం చెయ్యడం అగ్నిని దానం చెయ్యడంతో సమానము. తరువాతది గోదానము. బ్రాహ్మణులకు గోవులను దానం చేస్తే ఆ గోవు మీద ఎన్ని రోమములు ఉన్నాయో అని సంవత్సరములు స్వర్గలోకంలో సుఖాలు అనుభవిస్తారు. గోవులలో కపిల గోవు దానం ఇవ్వడం ప్రశస్తమైనది. కపిలగోవును దానం చేస్తే 21 తరాల పితరులు స్వర్గానికి వెళతారు.

తరువాతది భూదానము. భూదానం చేసిన వారు ఆ భూమి ఉన్నంతకాలము స్వర్గసుఖములు అనుభవిస్తారు. ఇంకా భూమిలో సకల సంపదలు ఉంటాయి కాబట్టి భూమిని దానం చేస్తే సకల సంపదలను దానం చేసినట్టే. తరువాతది కన్యాదానము. కన్యాదానం చేస్తే యమధర్మరాజు సంతోషిస్తాడు. దేవతలు ప్రీతి చెందుతారు. కన్యాదానము చేసిన వానికి తేజస్సు, యశస్సు కలుగుతాయి. తరువాతది విద్యాదానము. ఈ విద్యాదానము అర్హులైన వారికే దానం చెయ్యాలి. అపాత్రదానము పనికిరాదు. విద్యాదానం చేసిన వానికి శాశ్వతంగా స్వర్గలోక సుఖం ప్రాప్తిస్తుంది. కొంతమందికి విద్య రాదు. అందుకని వారు విద్యాదానం చెయ్యలేరు అటువంటి వారు, బాగా విద్య వచ్చిన గురువులకు దక్షిణ ఇచ్చి వారి చేత ఇతరులకు విద్య చెప్పించిన ఎడల, వారే స్వయంగా విద్య చెప్పిన ఫలితం దక్కుతుంది.

(పాఠశాలలు కట్టించడం, వాటిని నిర్వహించడం, టీచర్లకు జీత భత్యములు ఇచ్చి చదువులు చెప్పించడం ఈ కోవకు చెందుతాయి. కాని పాఠశాలల మీద పేర్లు చెక్కించుకొని పబ్లిసిటీ కోసం చేస్తే విద్యాదాన ఫలం దక్కదు).

పార్వతీ! నువ్వులు దానంగా ఇస్తే అగ్నిష్టోమ ఫలము; వస్త్రములను దానంగా ఇస్తే దీర్ఘాయుష్షు; గొడుగులు దానం చేస్తే అన్ని పీడల నుండి విముక్తి; దానదాసీజనములను దానంగా ఇస్తే కర్మవిమోచనము; దీపములను దానం చేస్తే ఆత్మ సంతృప్తి; నదులను, జల ప్రవాహములను దాటిస్తే దుఃఖములన్నీ తొలగిపోతాయి; రహదారులు బాగు చేస్తే సంతాన ప్రాప్తి కలుగుతుంది; ఔషధములు దానం చేస్తే దానం చేసిన వాడికి రోగములు తొలగిపోతాయి; ప్రయాణము చేయు బాటసారులకు రహదారుల పక్కన సత్రములు కట్టి ఆశ్రయము కల్పిస్తే అతనికి సకల శుభములు కలుగుతాయి. ఇవీ దానమునకు కలుగు ఫలములు." అని మహేశ్వరుడు పార్వతికి చెప్పాడు.

"నాథా! యజ్ఞములు, వాటి విశేషముల గురించి తెలపండి." అని అడిగాడు.

"పార్వతీ! యజ్ఞములు రెండు విధములు. ఒకటి వైదిక యజ్ఞము. రెండవది లౌకిక యజ్ఞము. వైదిక యజ్ఞము అనగా బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్యులు,న్యాయంగా ధనమును సంపాదించి ఆ ధనముతో దేవతలను తృప్తి పరచడానికి ఋత్విక్కులతో చేయించే యజ్ఞములు వైదిక యజ్ఞములు అని అంటారు. ఇంక దేవతలకు చేసే ఉత్సవములు, బ్రహ్మోత్సవములు, గీత, వాద్య, నృత్య ప్రదర్శనలు, ధూప,దీప,నైవేద్యములు, ఊరేగింపులు, రథోత్సవములు, మొదలగునవి లౌకిక యజ్ఞములు. ఈ రెండునూ దేవతలకు ప్రీతిపాత్రములే. దాన ధర్మాలు చెయ్యడం, మంచి వ్రతాలు ఆచరించడం, ఇవన్నీ కూడా యజ్ఞములకు సాటిరావు. యజ్ఞము చేసిన వాడు లోకోత్తరుడు. అతనికి ఇవ్వడం, అతని నుంచి తీసుకోవడం అధికమైన పుణ్యమును కలుగజేస్తుంది.

కాని ఈ వైదిక యజ్ఞములు, లౌకిక యజ్ఞములు శ్రద్ధాభక్తులతో చెయ్యాలి. కాని మనసు ఎక్కడో పెట్టుకొని చెయ్యరాదు. పైగా చెయ్యాల్సి వచ్చిందే అని కూడా చెయ్యకూడదు. అలా చేస్తే ఆ యజ్ఞములకు రావలసిన ఫలితము దక్కదు." అని చెప్పాడు మహేశ్వరుడు.

" నాథా! మీరునాకు దేవ యజ్ఞముల గురించి తెలిపారు. పితృయజ్ఞముల గురించి కూడా తెలపండి." అని అడిగింది.

"ఓ పార్వతీ! గయ, కురుక్షేత్రము, గంగ మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములు అధికంగా ఫలితాన్ని ఇస్తాయి. మాఘమాసము, భాద్రపదమాస బహుళ పక్షము, అమావాస్య, ద్వాదశి, నవమి తిథులు, ఆ తిథులలో అపరాహ్ణ సమయము (దీనినే మనము మహాలయ పక్షము అని పిలుస్తాము) పితృ కార్యములకు శ్రేష్టము. అపరాహ్ణ కాలము, దౌహిత్రుడు, నువ్వులు పితృ కార్యములకు ముఖ్యమైనవి. పితృకార్యములయందు కోపము పనికిరాదు. అతిశుభ్రంగా ఉండాలి. మనసు నిర్మలంగా ఉండాలి. పితృకార్యములలో నెయ్యి, పెసలు, పెసలపప్పు తో కూడిన పాయసము, పిండి వంటలు ప్రధానమైన వంటకములు. పితృకార్యములకు శుక్లపక్షము, అనగా అమావాస్య తరువాత వచ్చు పాడ్యమినుండి పౌర్ణమి వరకు ఉండే తిథులు, ఉదయం పూట, మధ్యాహ్నానికి ముందు, సరి తిథులు (విదియ, చవితి మొదలగునవి)పుట్టిన రోజులు పితృకర్మలకు పనికిరావు.

ఇంక పితృకర్మలకు పిలువ బడేవారు వేదము చదువుకొన్న వారు అయి ఉండాలి. రోగిష్టి వాడు, వికలాంగుడు, పనికిరారు. సరి గోత్రము వాడు, భార్య చనిపోయిన వాడు, ఇతర కులముల వారు పనికిరారు. పితృకార్యములలో నియమించిన వారిని గంధము, పుష్పములు, ధూపము, దీపములతో

అర్చించాలి. వస్త్రములు ఇవ్వాలి. భోజనము పెట్టాలి. తరువాత పిండప్రదానము చెయ్యాలి.” అని చెప్పాడు పరమశివుడు.

తరువాత పార్వతి ఇలా అంది. “నాథా! మానవులు చనిపోగానే మరలా వెంటనే ఏదో ఒక జన్మ ఎత్తుతారు కదా! మరి ఎవరి కోసం ఈ పితృకార్యములు, పిండప్రదానములు చెయ్యాలి. వివరంగా తెలపండి.”

ఆ ప్రశ్న పార్వతి అడగగానే అక్కడ ఉన్న వారందరూ ఆశ్చర్యపోయారు. పరమశివుడు ఏమి సమాధానము ఇస్తాడో అని ఆతురతగా ఎదురు చూచారు.

(ఈ సందేహము ఈ రోజుల్లో చాలా మందికి వస్తూ ఉంది. మన అందరి బదులు పార్వతీ ఈ ప్రశ్న శివుడిని అడిగి సమాధానం రాబట్టింది).

“పార్వతీ! నువ్వు అడిగిన ప్రశ్న చాలా సందేహములతో కూడుకొన్నది. పరమ రహస్యము కూడాను. పితరులుకూడా దేవతల వంటివారే. దేవతలు ఉత్తరదిక్కున ఉంటారు. పితరులు దక్షిణ దిశలో ఉంటారు. దేవతా పూజలకు హవ్యము అనీ, పితరుల పూజలకు కవ్యమనీ పేర్లు. పితృకార్యములు చేస్తే దేవతలు సంతోషించి ఆ కర్తకు ఆయుష్షు, ధనము, కీర్తి ప్రసాదిస్తారు. పితృ గణములు దేవతలకు, అసురులకు, గరుడులకు, యక్షులకు మొదలగు వారికి పూజనీయులు.

(పరమశివుడు కూడా ఈ ప్రశ్నకు సరి అయిన సమాధానం ఇవ్వకుండా ఏదో ఒకటి చెప్పి దాటవేసాడు. కాని నాకు తెలిసినంతవరకూ పితృకార్యములు చెయ్యడం, తద్దినములు, శ్రాద్ధములు పెట్టడం, చని పోయిన వారి పట్ల మనకు ఉన్న భక్తి,శ్రద్ధ,ప్రేమ,అభిమానము ప్రకటించుకోవడం తప్ప వేరుకాదు.

పెద్దవాళ్లు చనిపోయిన రోజున ఇద్దరు బ్రాహ్మణులకు భోజనం పెట్టి, పిండముల రూపంలో పక్షులకు ఆహారం పెడితే, మనకు జన్మ ఇచ్చినందుకు, తోడపుట్టినందుకు, కట్టుకున్నందుకు వారి రుణం తీర్చుకున్నట్టు అవుతుంది. అంతేకానీ, వాళ్లు మరలా పుట్టారా, లేదా, ఒక వేళ పుట్టి ఉంటే బతికి ఉన్న వారికి తద్దినాలు పెట్టినట్టు అవుతుంది కదా! అనే కుశంకలు లేవదియ్య కూడదు. ఇవన్నీ చచ్చిన వాళ్ళు ఎటూ చచ్చారు ఈ ఖర్చుకూడా ఎందుకు దండగ అని తద్దినాలు పెట్టకుండా ఎగ్గొట్టడానికి వేసే ఎత్తులు తప్ప వేరు కావు. ఇష్టం లేని వారు మానుకోవాలి గాని ఇలాంటి వితండ వాదాలు చెయ్యరాదు.).

ఓ పార్వతీ శ్రద్ధగా విను. కుంచెడు దాన్యము రాబడి కలవాడు, ఆ కుంచెడు ధాన్యము దానంగా ఇచ్చినా, కోటి రూపాయల రాబడి కలవాడు, ఆ కోటి రూపాయలు దానంగా ఇచ్చినా, రెండూ సమానమే. కాబట్టి దానములు తనకు శక్తికి తగినట్టు చెయ్యాలి. అప్పుడే తగిన ఫలితాన్ని ఇస్తాయి. ఏ దానం చేసినా మనసులో తిట్టు కోకుండా, ప్రేమతో మనసారా ఇస్తే ఆ దానము సత్ఫలితాలను ఇస్తుంది.

ఓ పార్వతీ! ఇంకా నీకు కొన్ని ధర్మముల గురించి చెబుతాను విను.వ్యాధులతో బాధపడుతున్న వారికి మందులిచ్చి ఆదుకోవడం, కష్టాలలో ఉన్న వారికి సాయం చెయ్యడం, యాత్రికులకు అన్న పానాదులు ఇచ్చి వారి ఆకలి దప్పులు తీర్చడం, దిక్కులేని అనాధ శవాలకు అంతిమ సంస్కారములు చెయ్యడం, దుఃఖంతో బాధపడుతున్న వారిని ఓదార్చడం, ఓర్పు కలిగి ఉండటం మానవుని ముఖ్యధర్మములు." అని చెప్పాడు ఈశ్వరుడు.

"నాధా! ధర్మము నానావిధములుగా ఉంటుంది అంటారు కదా. ఆ ధర్మముల యొక్క విశేషముల గురించి తెలియచెయ్యండి." అని

అడిగిందిపార్వతి.

" పార్వతీ! శ్రుతులలో స్మృతులలో చెప్పబడిన ధర్మవిశేషములను వివరిస్తాను. ధర్మములలో జాతి ధర్మములనీ, కుల ధర్మములనీ, గణ ధర్మములనీ, శరీరములను బట్టీ కాలముల బట్టి మారే ఆపద్ధర్మమూ, అని ధర్మములు ఐదు విధములు." అని చెప్పాడు పరమశివుడు.

" నాథా!పుణ్యలోకములలో భోగములు ఎలా ఉంటాయి వివరించండి." అని అడిగింది.

" పార్వతీ! ఆ లోకములలో పుష్పములు ఆయాఋతువులను బట్టి పూస్తూ ఉంటాయి. కల్పతరువుల నుండి శరీరానికి పూసుకొనే లేపనము సువాసనలు వెదజల్లుతూ ఉంటుంది. అక్కడ అమృతమే ఆహారము. అక్కడ దుస్తులు మలినము లేనివి. ఆభరణములు నిరుపమానంగా మెరుస్తూ ఉంటాయి. అక్కడ అందరూ పరస్పరమూ స్నేహభావంతో మెలగుతూ ఉంటారు. అక్కడ ఉన్నవారి మనసుల్లో మార్దవము, సుగుణములు విరాజిల్లుతుంటాయి. అక్కడ సుఖం తప్ప దుఃఖం లేదు. అక్కడ కోపము మొదలగు దుర్గుణములకు తావు లేదు. అక్కడ ఉన్న వారు రోగములు, ముసలి తనము అనేది తెలియకుండా నిరంతరమూ ఆనందంలో తేలియాడుతుంటారు." అని చెప్పాడు మహేశ్వరుడు.

" ఓ నాథా! చని పోయిన తరువాత వీరు సుగతికి (స్వర్గానికి) పోవాలి వీరు (దుర్గతికి) నరకానికి పోవాలి అని ఎవరు ఎలా నిర్ణయిస్తారు." అని అడిగింది పార్వతి.

“ఓ పార్వతీ! తన తోటి వారికి కీడు తలపెట్టని వారు, ఎల్లప్పుడూ ధర్మంగా బతికేవారూ, సజ్జనులను, గురువులను పూజించేవారూ, ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే మాట్లాడేవారూ, దీనులను ఆదరించేవారూ, అతిధులను పూజించేవారూ, ఇతరుల పట్ల దయ, జాలి కలవారు, వీరందరూ స్వర్గమునకు పోవుటకు అర్హులు అని తెలుసుకొనవలెను.

పరుషంగా మాట్లాడేవారూ, అబద్ధాలు చెప్పేవారూ, ఇతరుల ధనమును కోరుకొనే వారూ, ఇతరుల భార్యలను కోరుకొనే వారు, బంధువులను, సజ్జనులను ద్వేషించేవారూ, దుర్మార్గులతో స్నేహం చేసేవారూ, ధర్మంగా జీవించే వారి పట్ల ద్వేషం పెంచుకొనే వారూ, వీరందరూ ఘోర నరకానికి పోయేవారు అని తెలుసుకోవాలి. ” అని చెప్పాడు పరమేశ్వరుడు.

“స్వామీ! ధర్మాలు ఎన్నో ఉన్నాయి కదా! అందులో ఉత్తమమైన ధర్మము ఏది?” అని అడిగింది పార్వతి.

“ ఓ పర్వతరాజపుత్రీ! పురుషార్థములు నాలుగు. ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము. అందులో మొదటి మూడు అయిన ధర్మ,అర్థ,కామముల వలన కలిగే సుఖములు అశాశ్వతములు. ఎన్నటికైనా నశిస్తాయి. కాని ఆఖరిది అయిన మోక్షము శాశ్వతమైనది. సుఖప్రదమైనది. అది ఎన్నటికీ నశించదు. కాబట్టి మొదటి మూడు పురుషార్థములలోకి మోక్షము అత్యుత్తమమైనది.

మోక్షము ఎలా పొందాలో నీకు చెబుతాను విను. మానవుడు గృహస్థాశ్రమము స్వీకరించి న తరువాత ఋణములు అన్నీ తీర్చుకుంటాడు. అంటే దేవఋణము, పితృఋణము,ఋషిఋణము, మనుష్యఋణము తీర్చుకుంటాడు. తరువాత వానప్రస్థమునకు వెళతాడు. అక్కడ అడవులలో

నివసిస్తాడు. ప్రశాంత వాతావరణములో, నిర్మలమైన మనస్సుతో మునుల వద్దనుండి సాంఖ్యమును అభ్యసిస్తాడు. సాంఖ్యము నగా 25 తత్త్వముల జ్ఞానమును తెలుసుకోవడమే.తరువాత యోగాభ్యాసము చేస్తాడు. సాంఖ్యమూ యోగమూ రెండూ ఒకటే. తరువాత సుఖదుఃఖములు, రాగద్వేషములు మొదలగు ద్వంద్వములను జయిస్తాడు. తరువాత శౌచము, బ్రహ్మచర్యము, శాంత జీవనము, మితాహారము తీసుకోవడం పాటిస్తాడు. మనస్సును అంతర్ముఖం చేస్తాడు. మధ్య మధ్య వచ్చే అవాంతరములను తొలగించుకుంటూ మోక్ష మార్గాన పయనిస్తాడు. ఇదీ మోక్ష ధర్మము. ఇది నిరంతర అభ్యాసము వలన మాత్రమే కలుగుతుంది. ఈ మోక్ష మార్గము మానవుని జనన మరణ చక్రము నుండి విముక్తుడిని చేస్తుంది. మానవుడు సంసారము నందు విముఖత చెందనంతవరకూ మోక్ష మార్గములో పయనించలేడు. ఈ ప్రాపంచిక విషయముల మీద మనసు విరక్తి కలిగినపుడే మానవుడు మోక్ష మార్గము పొందగలడు.

“ ఓ పార్వతీ! మనసులో ఉన్న చింతలన్నీ వదిలిపెడితేగానీ, అందరి యందు సమత్వము, సమభావన కలిగితే గానీ, తృష్ణ, ఆశ, లోభత్వము విడిచిపెడితే గానీ పైన చెప్పిన విరక్తి కలగదు. వాటి స్వభావమును వివరిస్తాను విను. ఉన్న ధనము పోయినా, దగ్గర బంధువులు చనిపోయినా, దాని గురించి విచారించడం మానుకోవాలి. పోయిన ధనం గురించి, చనిపోయిన బంధువుల గురించి దుఃఖించడం వలన, దుఃఖము పెరుగుతుందే గానీ తరగదు. కాబట్టి దుఃఖించడం అనవసరము. ఎందుకంటే సుఖము, దుఃఖము ఒకదాని వెంట వస్తూ పోతూ ఉంటాయి. స్వర్గలోకాధి పతి దేవేంద్రునికి కూడా సుఖము, దుఃఖము మరలా సుఖము ఒకటి వెంట ఒకటి వచ్చాయి.

(మీకు గుర్తు ఉండే ఉంటుంది. దేవేంద్రుడు వృత్రాసురుని చంపాడు. అందువల్ల బ్రహ్మ హత్యాపాతకము చుట్టుకుంది. దానితో దేవేంద్ర పదవిపోయింది. బ్రహ్మహత్యాపాతకమునకు భయపడి, భార్యను కూడా వదిలి పారిపోయి తామరతూడు నాళములో దాక్కున్నాడు. తరువాత నహుషుడు దేవేంద్రపదవిని అధిష్టించాడు. గర్వం తలకెక్కింది. దేవేంద్రుని భార్యను కామించాడు. సప్తఋషుల చేత తన పల్లకీ మోయించాడు. శాపగ్రస్తుడయ్యాడు. ఉన్న పదవి ఊడింది. భూలోకంలో వచ్చి పడ్డాడు. దేవేంద్రుడు అశ్వమేధయాగము చేసి, బ్రహ్మ హత్యాపాతకమునుండి విముక్తి పొంది మరలా దేవేంద్ర పదవిని చేపట్టాడు. కాబట్టి దేవేంద్ర పదవిలో ఉన్న వాడికైనా సుఖము, దుఃఖము, మరలా సుఖము ఒకదాని వెంట ఒకటి వస్తూ ఉంటాయి అని అర్థం.)

ఈ ప్రపంచంలో మన కంటికి కనిపించే ప్రతి ప్రాణీ, ప్రతి వస్తువు పరిణామం చెందడం కానీ, నాశనం అవడం కానీ తథ్యము. ఈ సత్యము తెలిస్తే దుఃఖము కలగదు. కాబట్టి నాశనం అయ్యేవాటి గురించి చింతించడం అవివేకము. ఇతరుల నుండి ధనమును వస్తువులను స్వీకరించడం, ఆశపడటం అవివేకము. కాని ఎప్పుడూ ఎదుటి వారి వద్దనుండి ధనమును, వస్తువులను స్వీకరించేవాడు, పట్టు పురుగు తన దారాలతో తనను ఎలా బంధించుకుంటుందో అలా తనను తాను బంధించుకుంటాడు.

పార్వతీ! మానవునకు ధనం సంపాదించడం, సంపాదించిన ధనం కాపాడటం, ఆ ధనమును ఖర్చు చెయ్యడం, ఆ ధనము పోతే దాని కొరకు దుఃఖించడం ప్రధాన వ్యాపకాలు. కాబట్టి అన్ని దుఃఖములకు మూలము ధనము. ఆ ధనమే లేకపోతే దుఃఖమే లేదు. ధనము తరువాత ఆశ మానవుని నాశనం చేస్తుంది. ఆశను మించిన దుఃఖము మరొకటి లేదు. ఆశను వదిలి

పెడితే కలిగే సుఖము దేనికీ సమానము కాదు.

ఆశ అనేది మనిషితో పాటు పుడుతుంది. మనిషి చచ్చిన దాకా అతనిలోని ఆశ చావదు. కాబట్టి ఆశ అనేది మనిషి ప్రాణాలు తీయగల ప్రాణాంతక వ్యాధి. కోరికలు అనేవి ఒకటి వెంట ఒకటి పుడుతూ ఉంటాయి. కోరికలు అనుభవిస్తే తీరేవి కావు. అగ్నిలో నెయ్యి పోస్తే అగ్ని ఆరిపోతుందా! అలాగే అనుభవించే కొద్దీ కొత్త కొత్త కోరికలు పుట్టుకొస్తూ ఉంటాయి. కోరికలను ఆశను అదుపులో పెట్టుకుంటే అంతులేని సుఖం కలుగుతుంది. మానవుడు ఇంద్రియములను నిగ్రహించుకోవాలి. ఇంద్రియములను వాటి ఇష్టం వచ్చినట్టు పోనిస్తే అవి చేయకూడని పనులు చేసి దుఃఖమును కలిగిస్తాయి. అలా కాకుండా ఇంద్రియములను నిరోధిస్తే మానవునికి సుఖం కలుగుతుంది. మరణం తరువాత సద్గతులు కలుగుతాయి.

ఎప్పుడూ ధనము సంపాదించడంలోనూ, ఇంద్రియసుఖములు అనుభవించడంలోనూ మునిగి తేలేవాడిని మృత్యువు ఒక్కసారిగా మీద పడి, అడవిలో పెద్దపులి మేక మీద పడి కబళించినట్టు కబళిస్తుంది. మానవుడు సంపాదించిన ధనము, వాడు చేసిన దాన ధర్మములు, యజ్ఞములు, యాగములు, అతనిని మృత్యువు నుండి కాపాడలేవు. పుట్టినవాడు చావక తప్పదు. కేవలం మోక్ష సాధనతోనే ఈ జనన మరణ చక్రము నుండి విముక్తి పొందగలడు. మానవుని జీవితంలో ఒక్కొక్క రోజు, ఒక్కొక్క నెల, ఒక్కొక్క సంవత్సరము గడిచేకొద్దీ అతని ఆయువు క్షీణిస్తూ ఉంటుంది. అతడు మృత్యువుకు దగ్గర అవుతుంటాడు. కాబట్టి రేపటి పని ఈరోజు, తరువాత చెయ్యాల్సిన పని ఇప్పుడే చేయాలి. కాలయాపన, అలసత్వము సోమరితనము పనికిరాదు. కాలమునకు వశుడైన మానవునకు ఏమరిపాటు సహజము. కాలం గడిచేకొద్దీ ఆయుష్షు తరిగిపోతూ ఉందని గ్రహించిన నాడు ఈ సంసారము

మీద విరక్తి కలుగుతుంది. ఆ విరక్తియే ముక్తి మార్గమునకు సోపానము వంటిది.

ఓ పార్వతీ! ఈ ప్రాపంచిక సుఖముల మీద కోరిక, ఆశ లేకపోతే, అతడు మనస్సును జయించగలడు. దాని వలన ముక్తి లభిస్తుంది. జరామరణ చక్రము నుండి విముక్తి కలుగుతుంది.

ఓ పార్వతీ! ఇప్పుడు నీకు సాంఖ్యమును గురించి చెబుతాను విను. ఈ సాంఖ్యయోగము సంసారము అనే జబ్బుకు మంచి మందు. సాంఖ్య యోగులు జ్ఞాన సముపార్జనతో ముక్తి పొందుతారు. కాని ఈ శరీరంతో తపస్సుచేయడం, శరీరాన్ని శుష్కింపచేయడం వృధా ప్రయాస. కేవలం జ్ఞానము వలననే మోక్షము పొందగలము. ఈ ప్రకృతికి అవ్యక్తము అనే పేరు కూడా ఉంది. ఈ ప్రకృతి లోనుండి మహతత్త్వము, అహంకారము,మనస్సు, ఇంద్రియములు(10), పంచభూతములు(5), వాటి గుణములు(5) ఆవిర్భవించాయి. ఇవి అన్నీ కలిపి 24. 25వ తత్త్వము ఆత్మ. ఈ ఆత్మ సత్వ, రజస్ తమో గుణములతో ప్రభావితమవుతుంది. వీటి ఆధారంతో ప్రకృతిలో సృష్టి జరుగుతుంది. అవ్యక్తమైన ప్రకృతి అణువు ఏకము. అనగా అణువు ఒక్కటే. అవిచ్ఛిన్నము. కంటికి కనపడదు. ఇదే సృష్టికి ప్రధానము.

సౌఖ్యము, తృప్తి, ప్రకాశము సత్వగుణ లక్షణములు. సుఖదుఃఖాలు, రాగద్వేషాలు, మొదలగు ద్వంద్వములు రజోగుణ లక్షణములు. అజ్ఞానము, భయము, తనకు అంతా తెలుసు అని భ్రమపడటం, విపరీత జ్ఞానము కలిగి ఉండటం, ఏపనీ చెయ్యకపోవడం, అలసత్వము ఇవి తమోగుణలక్షణములు. సత్త్వగుణము ప్రధానముగా కలవానికి ధైర్యము, విజ్ఞానము, శ్రద్ధ, దేని మీదా మోహము లేకపోవడం,ఇతరుల పట్ల దయ, ఎప్పుడూ సంతోషంగా ఉండటం,

అనేవి ప్రధాన గుణములు. ఈ గుణములు లేకపోతే సత్త్వగుణము కూడా నశించి పోతుంది. కోపము, లోభము, కామము, ద్రోహ చింతన, దుఃఖము, ఇవి రజోగుణ ప్రధానములు. ఈ గుణములు విడిచిపెడితే రజోగుణము నశించి పోతుంది. ఎల్లప్పుడు ప్రతిదీనికి సంశయించడం, విషాదము, జడత్వము (ఏ పనీ చెయ్యకుండా సోమరిగా పడి ఉండటం, ఎల్లప్పుడూ నిద్రపోవడం), ఇవీ తమోగుణ ప్రధానములు. ఈ గుణములు తగ్గించుకుంటే తమోగుణము నశించి పోతుంది. ఈ మూడు గుణములూ ప్రతి మనిషిలోనూ హెచ్చుతగ్గులుగా ఉంటూ ఉంటాయి. ఒకటి ఎక్కువయితే మిగిలిన రెండూ తగ్గుముఖం పడతాయి. రెండు ఎక్కువగా ఉంటే మిగిలింది తక్కువగా ఉంటుంది.

సత్వగుణము ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు మనిషి తేజస్సుతో ప్రకాశిస్తూ ఉంటాడు. ఎల్లప్పుడూ సంతోషంగా ఉంటాడు. రజోగుణము ఎక్కువగా ఉన్నప్పుడు ఎప్పుడూ కోపంగా ఉంటాడు. దుఃఖిస్తూ ఉంటాడు. తమోగుణము ఎక్కువగా ఉంటే కామ కోరికలు, అన్ని తనకు కావాలనుకోవడం, అవి దక్కక పోతే దుఃఖపడుతూ ఉంటాడు. మానవుడు ఈ గుణముల ప్రభావానికి లోను కాకుండా ఉంటే జితేంద్రియుడు అవుతాడు. ఈ గుణముల ప్రభావంతో చేసే పనుల వలననే మానవునికి దేవలోక ప్రాప్తి, మనుష్యలోకములో పుట్టడం లేక జంతువులలో, పశుపక్ష్యాదులలో పుట్టడం జరుగుతూ ఉంటుంది.

మహతత్త్వమునే బుద్ధి అని కూడా అంటాము. ఈ బుద్ధి వివేకమునకు, జ్ఞానమునకు గుర్తు. అహంకారము సృష్టికి మూలము. అహంకారము వదిలితే ముక్తి దానంతట అదే వస్తుంది. ఇంక మనస్సు. ఇది ఇంద్రియముల ద్వారా ప్రకృతిలో సంచరిస్తూ ఉంటుంది. ఇంద్రియలోలత్వమునకు, ఇంద్రియ

నిగ్రహమునకు ఈ మనస్సే కారణము.

ఇంక ఈ శరీరము పంచభూతము లతో నిర్మింపబడినది. పంచభూతముల గుణములైన శబ్ద,స్పర్శ, రస,గంధ, రూపములు ఈ శరీరము ద్వారా ప్రకటింపబడుతూ ఉంటాయి. ఈ దేహము ఆత్మ కాదు. ఆత్మకంటే వేరైనది. జీవాత్మ ఈ దేహములో అవ్యక్తంగా ప్రకాశిస్తూ ఉన్నాడు. కాని మానవులు తానే దేహము అనే అజ్ఞానములో ఉంటారు. అన్నీ తామే చేస్తున్నాము, తమ వల్లనే జరుగుతున్నాయి అనుకుంటారు. కాని తాను వేరు, ఈ దేహము వేరు అనుకొని మనస్సును ప్రకృతి వైపు నుండి పరమాత్మ వంకకు మళ్లించిన వాడు. ముక్తిపొందుతాడు. దేహాభి మానము పూర్తిగా నశిస్తేనేగాని ఇది సాధ్యంకాదు. ఈ తత్త్వమే 25వ తత్త్వము. ప్రకృతిని వదిలిపెట్టి ప్రకాశిస్తూ ఉంటుంది. ఈ విజ్ఞానము పరమ శాంతి ప్రదము.

ఇంక అన్నిటికీ అధిష్ఠానము అయిన పరమాత్మతత్త్వము 26వ తత్త్వము. దానికి ఈ శబ్ద,స్పర్శ,రూప,రస,గంధాలు అంటవు. ఇది నిత్యము. శాశ్వతము, అవ్యయము. అన్నిటి లోనూ ఉంటుంది. సర్వేసర్వత్రా వ్యాపించి ఉంటుంది. అతి సూక్ష్మమైనది. అత్యంత విశాలమైనది. ఇంద్రియములకు గోచరము కానిది. ఇదే 26వ తత్త్వము. ఆ తత్త్వమునే పరమాత్మ అని పిలుస్తారు. ఇదే మోక్ష పదము. సమదృష్టి కలవారు ఈ మోక్ష పదమునకు అర్హులు.

ఓ పార్వతీ! నీకు ఇప్పుడు చెప్పిన సాంఖ్యము కపిల మహర్షి సేవించిన ధర్మము. ఇంక యోగమార్గము గురించి చెబుతాను విను. ఈ దేహము, ఇంద్రియములు, మనసు, బుద్ధి, ఆత్మ ఇవన్నీ ఒకటే-- వేరు కావు అని అనుకోవడమే యోగము. ప్రతిరోజూ అగ్నిహోత్రము చెయ్యడం, అధికంగా మాట్లాడకుండా ఉండటం, సత్త్వగుణము కలిగి ఉంటడం, అర్హులైన వారికి

దానములుచెయ్యడం, వేదాభ్యాసము, ఎల్లప్పుడూ శుచిగా ఉండటం, సత్యము పలకడం, వీటిని అనుసరించడం వలన మానవునిలోని పాపాలు నశించి పోతాయి. అతడు యోగమార్గము అవలంబించడానికి అర్హుడవుతాడు.

యోగాభ్యాసమునకు ముందు మనస్సును నిగ్రహించాలి. మనస్సును ఇష్టం వచ్చినట్టు పోనీయరాదు. శుచిగా శుభ్రంగా ఉండాలి. ఏకాంత ప్రదేశములో మెత్తని ఆసనము మీద కూర్చోవాలి. నడుము దగ్గర నుండి తల దాకా నిటారుగా ఉండేటట్టు కూర్చోవాలి. ఇంద్రియములను మనస్సును ఏకం చెయ్యాలి. మనస్సును ఆత్మలో లీనం చెయ్యాలి. ప్రాణ అపాన వాయువులను క్రమబద్ధంగా ఉంచాలి. (ఉచ్ఛ్వాస నిశ్వాసములను క్రమబద్ధంగా లోపలకు పీలుస్తూ బయటకు వదులుతూ ఉండాలి.) మానవుడు ఈ దశలో ఉన్నప్పుడు ప్రాణవాయువు అపానముతో కూడి ఊర్ధ్వ ముఖంగా (అంటే పైకి) పయనించి శిరస్సు దగ్గరకు చేరుతుంది. అప్పుడు జీవాత్మ పరమాత్మ గా వెలుగుతాడు. .

యోగమును అనుష్టానము చెయ్యడానికి సోమరి తనము, పరధ్యానము, అత్యాశ, ఇతరుల పట్ల ఆదరం లేకపోవడం, రోగములు, స్వప్నములు (కలలు) లోభత్వము, భయము, కామము, క్రోధము, సుఖములు అనుభవించాలనే కోరిక, చంచలత్వము, మొదలగు దుష్టస్వభావములు అత్యంత విరోధులు. పైన చెప్పిన లక్షణములు ఉన్నవారు యోగాభ్యాసమునకు పనికిరారు. ఈ యోగాభ్యాసము నిష్టతో చేస్తే అతనికి అష్టసిద్ధులు లభిస్తాయి. అలాంటి యోగి స్వేచ్ఛగా ఎక్కడంటే అక్కడ తిరగ గలడు.

యోగి ఎక్కువగా నిద్రపోకూడదు. అలా అని అసలు నిద్రలేకుండా ఉండకూడదు. ఎక్కువగా తినకూడదు. అలా అని అసలు తినకుండా ఉండకూడదు. ఏదైనా మితంగా ఉండాలి. అటువంటి యోగికి యోగం

సిద్ధిస్తుంది. ఇదే యోగధర్మము." అని చెప్పాడు మహేశ్వరుడు.

" ఓ నాథా! మీ దయ వలన సాంఖ్యము, యోగము గురించి తెలుసు కున్నాను. భక్తులు పరమాత్మలో లీనం కావడానికి ఎటువంటి పరిచర్యలు చెయ్యాలి." అని అడిగింది పార్వతి.

" ఓ పార్వతీ! దేవతలకు కానీ మానవులకు కానీ పరమాత్మను గురించి తెలుసుకోవడం అసాధ్యం. ఎందుకుంటే సాంఖ్యము, యోగము ఈ రెండూ పరమాత్మస్వరూపాలే. ఆ పరమాత్మను నేను. నేను సనాతనుడను. అవ్యయుడను. సత్యమే నాస్వరూపము. నా దయలేనిది నన్ను ఎవరూ దర్శించలేరు. నన్ను చేరుకోడానికి మంత్రము, జపము, నిరంతర పరమాత్మ చింతన, స్తోత్రములు, నమస్కారములు ఇవన్నీ నిష్టతో చేస్తే పరమాత్మను చేరుకోవచ్చు.

పూర్వము నేను నాలుగు ఆశ్రమముల గురించి, పాశుపతమహావ్రతము గురించి నలుగురు విప్రులకు బోధించాను. వారు దానిని తమ శిష్యులకు బోదించారు. ఆ ప్రకారంగా లోకమంతా విస్తరించింది. సకల శుభములు కలుగుటకు, శుచిగా ఉండటానికి, నా స్వరూపమైన లింగార్చనకు నేను విభూతిని రూపొందించాను. యోగులు ఆ విభూతిని శరీరం అంతా అలుముకొని, కపాలము చేత బూని, తల గొరిగించుకొని, బిక్షాటన చేయుచూ, మనో నిగ్రహంతో మెలగుతూ, నా మీదనే మనసు నిలిపి, ఇతరకోరికల మీదకు మనసు పోనియక, పరమానందైక అనుభూతిని అనుభవిస్తారు. కేవలం ఈ ప్రకారము సంగమును విడిచిన యోగులు నా సాయుజ్యమును పొందగలరు. నిరాకారంగా నిస్సంగంగా నన్ను పూజించుట కొరకు నేను మూడు లోకములలో ఏ ఆకారమూ లేని శివలింగములను

స్థాపించాను. ఆ లింగములను నా స్వరూపములు గా పూజిస్తే నేను వారికి ప్రసన్నుడనవుతాను. ఆ లింగములకు ఎవరికి తోచినట్టు, ఎవరి శక్తికి తగినట్టు వారు పాలతో గానీ, నెయ్యితోగానీ, లేక నీరుతో గానీ ఆ లింగములను అభిషేకించవచ్చును. నాకు మారుగా ఆ లింగములకు గంధము, పుష్పములు, ధూపము, దీపము, నైవేద్యములు సమర్పించ వచ్చును. ఆ లింగములను పూజిస్తే పరమేశ్వరడునైన నన్ను పూజించి నట్టే.

ఓ పార్వతీ! నా గురించి నేను చెప్పాను కదా. మరి స్త్రీ ధర్మము గురించి నీ నుంచి తెలుసుకోవాలని ఉంది. చెప్పవా." అని అడిగాడు పరమేశ్వరుడు.

ఆ మాటకు పార్వతీ దేవి సిగ్గు పడి "అయ్యో! నేను మీకు చెప్పగలదాననా! అయినా మీరు సర్వజ్ఞులు. మీకు తెలియనిది ఏదీ లేదు. కాని నన్ను అడిగారు. నేను చెప్పకుండా ఉండటం భావ్యం కాదు. అందుకని నా తెలిసి నంతవరకూ స్త్రీ ధర్మము గురించి చెబుతాను. కాని నేను, ముందు నన్ను ఎప్పుడ విడువకుండా సేవించే నదులతో సంప్రదించి తరువాత మనవి చేస్తాను." అని చెప్పి గంగా, యమునా, గోదావరి, కౌశికి, కావేరి, కృష్ణవేణి, పెన్న, నర్మద, బాహుద, రేవ, తమస మొదలగు నదులను మనసులో తలచుకొంది. వారు స్త్రీ రూపములతో పార్వతి ముందు నిలిచారు. వారికి పరమేశ్వరుడు తనను స్త్రీధర్మము గురించి అడగడం, తనకు ఎలా చెప్పాలో తెలియక వారిని తలచుకొన్నాను అని చెప్పింది పార్వతీ.

" ఓ పార్వతీ! నీ కంటే మాకు ఎక్కువ ఏమి తెలుసు. నీకు తెలిసినంత వరకూ స్త్రీధర్మమును నీ భర్తకు చెప్పి ఆయనకు సంతోషము కలిగించు. మేము కూడా నీ నోటి నుండి వచ్చు అమృతవాక్కులను వినడానికి కుతూహలంగా ఉన్నాము." అని అన్నారు.

అప్పుడు పార్వతీ మహేశ్వరుని మీద చూపు నిలిపి ఇలా చెప్పింది. "ఓ దేవా! నీ అనుగ్రహంతో నాకు అబ్బిన తెలివితో మీ అందరికీ స్త్రీధర్మము గురించి చెబుతున్నాను. స్త్రీ రజస్వల కాక ముందు కన్య అని పిలువబడుతుంది. తల్లి తండ్రులు కానీ, పిన తండ్రి కానీ, మేనమామలు కానీ, అన్నదమ్ములు కానీ, వీరిలో ఎవరైనా కన్యను తగిన వరుడితో వివాహం జరిపించడానికి అర్హులు.

స్త్రీకి వివాహము తర్వాత భర్త కు ఆమె మీద సర్వహక్కులు సంక్రమిస్తాయి. భర్తయే భార్యకు ప్రభువు, దైవము. భర్తతో కూడి భార్య, ఆయన అనుమతితో దేవతా పూజలు, పితృతర్పణములు, అతిధి పూజలు, ఆచరించాలి. ఎల్లప్పుడూ భర్త హితము కోరుతూ ఉండాలి. ఇటువంటి పతివ్రత ఈ లోకములోనే కాదు పరలోకములో కూడా సుఖములు అనుభవిస్తుంది.

ఈ సందర్భంలో మీకు ఒక విషయం చెబుతాను వినండి. ఒక బ్రాహ్మణునికి ఇద్దరు భార్యలు. మొదటి భార్య ఎల్లప్పుడూ భర్త క్షేమం కోరుతూ ఆయన చెప్పినా చెప్పకపోయినా దేవతా పూజలు, పితృతర్పణములు, అతిధి పూజలు చేస్తూ ఉండేది. రెండవ భార్య భర్తను అనుసరిస్తూ ప్రతి పనీ భర్త అనుమతితో చేసేది. ఆ భర్త, ఇద్దరు భార్యలు ఒకేసారి మరణించారు. భర్త, రెండవ భార్య స్వర్గానికి పోయారు. మొదటి భార్య అంటే భర్త అనుమతి లేకుండా దేవతా కార్యములు చేసిన భార్యను యముడు స్వర్గమునకు అనుమతించలేదు. నీవు భర్త అనుమతి లేకుండా పుణ్యకార్యములు చేసావు కాబట్టి స్వర్గప్రవేశమునకు అర్హతలేదు అని అన్నాడు.తిరిగి ఆమెను తిరిగి నీ శరీరంలో ప్రవేశించమని శాసించాడు. అందుకు ఆమె విలపించింది. తనను కాపాడమని యమధర్మరాజును వేడుకొంది. ఆమె మాటలకు కరిగిపోయాడు యమధర్మరాజు. ఓ వనితా! భర్త అనుమతి లేకుండా పుణ్యకార్యములు చేయడం భార్యకు తగదు. మరుజన్మలోనైనా నీవు నీ భర్త అనుమతితో పుణ్యకార్యములు

చెయ్యి అని అన్నాడు యమధర్మరాజు. కాబట్టి చేసేవి పుణ్యకార్యములు అయినా భర్త అనుమతి లేకుండా చేస్తే అవి ఫలించవు.

భర్త కు ఇష్టము అయిన వంటకములను భార్య అతనికి చేసి పెట్టాలి. ఆయన కోరినపుడు ఆయనకు సుఖాన్ని అందించాలి. భార్య భర్త మాటకు ఎదురు చెప్పకూడదు. అతని ఇష్టానికి వ్యతిరేకంగా ప్రవర్తించకూడదు. పొరపాటున భర్త తాను చెయ్యవలసిన కార్యములను మరిచిపోతే, ఆయనకు గుర్తు చెయ్యాలి. తనకు మరియొక సవతి ఉంటే ఆమెతో తగవులాడకుండా సఖ్యతతో మెలగాలి. భర్త తన వద్ద ఏదైనా వస్తువును దాచిన, దానిని భద్రంగా అట్టిపెట్టి భర్త అడిగినప్పుడు అందచేయాలి. భర్త తనకు ఏది ఇచ్చినా దానిని సంతోషంగా స్వీకరించాలి. భర్త ధనవంతుడైనా దరిద్రుడైనా, అందగాడైనా కురూపి అయినా, తెలివి కలవాడైనా, తెలివి తక్కువ వాడైనా, ఆరోగ్యవంతు డైనా, అనారోగ్యంతో బాధపడుతున్నా, భర్తను భార్య గౌరవించాలి. ప్రేమతో ఆదరించాలి. వయసు వచ్చిన కుమారునితో నైనా స్త్రీ ఒంటరిగా ఉన్నపుడు ఒకే శయ్యమీద కూర్చొనకూడదు. పశుపక్ష్యాదులకు ఆహారంపెట్టడం, యాచకులకు అన్న దానం చెయ్యడం, దేవతలను పతృదేవతలకు పూజ చెయ్యడం, ఆ పనులన్నీ భర్త క్షేమం కోరి చెయ్యడం భార్య కర్తవ్యము.

పరమేశ్వరా! స్త్రీలందరూ ధర్మపరులు కారు కదా. అధర్మపరులు అయిన స్త్రీలను రాక్షసి అని పిలుస్తారు. ఇటువంటి స్త్రీలు పరపురుషులను కోరుకుంటూ ఉంటారు. అటువంటి స్త్రీలు అసుర అంశలో జన్మించిన వాళ్లు. అటువంటి స్త్రీల కు మనసు నిలకడ ఉండదు. ఎప్పుడూ సుఖవాంఛల మీద కోరిక కలిగి ఉంటారు. క్రూరమైన పనులు చెయ్యడంలో ఆసక్తి కలిగి ఉంటారు. అటువంటి స్త్రీ ధనమును సంపదలను విచ్చలవిడిగా వాడుతుంది. ఆమెకు కోపం ఎక్కువ. భర్త యందు, పిల్లలయందు ప్రేమ ఉండదు. ఇంటి పనులు చెయ్యదు.

నిర్లక్ష్యం ఎక్కువ. ఎప్పుడూ అబద్ధాలు చాడీలు చెబుతూ ఉంటుంది. ఎల్లప్పుడూ నిద్రపోవడానికి అలవాటు పడుతుంది. వీరి వలన భర్త వంశం మొత్తం నరకానికి పోతారు. అటువంటి స్త్రీలు కూడా, తమ తప్పు తెలుసుకొని భర్తకు అను కూలంగా ప్రవర్తిస్తే వారు కూడా భర్తతో స్వర్గానికి పోతారు. అలా కాకుండా జీవితమంతా భర్తను నానా బాధలు పెట్టినా, భర్త చనిపోయిన తరువాత, ఆయనతో సహగమనం చేసిన భార్య, భర్తతో పుణ్యలోకాలకు వెళుతుంది.

కాని ఇందులో ఒక ధర్మసూక్ష్మము ఉంది. స్త్రీలు సంతాన వతులయి నప్పుడు, భర్త చనిపోతే, పిల్లలను వదిలి భర్తతో సహగమనం చేయరాదు. అది అధర్మము.” అని పార్వతీ దేవి పరమేశ్వరునకు స్త్రీధర్మముల గురించి వివరించింది. అని నారదుడు శ్రీ కృష్ణునికి చెప్పాడు.” అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు పార్వతీ పరమేశ్వర సంవాదమును వివరించాడు.

పితామహా! మీరు చెప్పిన శివపార్వతీ సంవాదమును శ్రద్ధతో విన్నాను. నా జన్మ ధన్యమయింది. పితామహా! మరొక సందేహము. పరమ పదము అని అంటూ ఉంటారు. అది ఎలా సిద్ధిస్తుంది. తెలుపండి.” అని అడిగాడు.

“ధర్మనందనా! నిరంతర నారాయణ ధ్యానము, నిరంతరము నారాయణ పూజచేసి స్తుతించడం, నారాయణుని కథలు వినడం, మానవులకు మేలు చేస్తాయి. విద్వజ్జనులను సేవించడం వలన పరమపదము పొందడానికి అర్హత లభిస్తుంది.

ఈ సందర్భంలో నీకు ఒక కథ చెబుతాను. పూర్వము ఒక విద్వాంసుని రాజభటులు దొంగతనం చేసాడని దారుణంగా శిక్షిస్తున్నారు. అది ఒక వేశ్య చూచింది. “రాజభటులారా! ఈయన మావాడు. మాకు తెలిసిన వాడు.

ఈయనను ఎందుకు దండిస్తున్నారు." అని ఆ విద్వాంసునిని వారి బారినుండి విడిపించింది. మరుజన్మలో ఆ వేశ్య బ్రాహ్మణ వనితగా జన్మించింది. కాబట్టి విద్వాంసులను గౌరవించడం వలన మనకు ఉత్తమ జన్మ లభిస్తుంది." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! మానవులు దరిద్రము,వ్యాధులు,దుఃఖము వీటితో బాధ పడుతుంటారు కదా. ఆయా సమయాలలో వారికి శాంతి చేకూర్చే మార్గము ఏది?" అని అడిగాడు.

" ధర్మనందనా! నీవు చెప్పిన దుఃఖములతో బాధలు పడుతున్నవారు భక్తితో, శ్రద్ధతో, బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులను, వినాయకుడిని, కుమార స్వామిని, అగ్నిదేవుని, వాయుదేవుని, సూర్యచంద్రులను, దేవేంద్రుని, వరుణదేవుని, యమధర్మరాజును, కుబేరుని, కామధేనువును, సప్తసముద్ర ములను, గంగ,యమున మొదలగు మహానదులను, మరుత్తులను, అశ్వినీ దేవతలను, వసువులను, రుద్రులను, దేవతలను, పితృదేవతలను, వాలఖిల్యాది సిద్ధులను, వేదవ్యాస, వాల్మీకి, నారద, అగస్త్య, గౌతమ, కశ్యప, అత్రి, కణ్వ, మొదలగు మహామునులను, రంభ, ఊర్వశి మొదలగు అప్సరసలను, ధర్మము, తపస్సు, సత్యము మొదలగు వానిని, రాత్రింపగళ్లను, నక్షత్రములను, గ్రహములను, అశ్విని మొదలగు నక్షత్రసముదాయములను, మాసములు, ఋతువులు, సంవత్సరములను, వైనతేయులను, సర్పరాజములను, కాశీ గయ ప్రయాగ మొదలగు పుణ్యక్షేత్రములను, నైమిశారణ్య, దండకారణ్య మొదలగు అరణ్యములను, మేరు పర్వతము, హిమవత్పర్వతము, కైలాస పర్వతము మొదలగు పర్వతములను, నాలుగు దిక్కులను ఉండే భూములను, ఆకాశమును, రావి,మర్రి మొదలగు వృక్షరాజములను, బ్రాహ్మణులను, చక్రవర్తులను, తమను పరిపాలించే రాజులను మనసారా ధ్యానించాలి.

నమస్కరించాలి. మీరందరూ నన్ను రక్షించండి. నాకు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములు, అభివృద్ధిని, పరమానందమును ప్రసాదించండి అని మనసారా కోరుకోవాలి.

(ఒక్కసారి గమనించండి. దేవతలు, ప్రకృతి, పురుషులు, అనంత విశ్వము ఎలా ఆరాధ్యులో ఈ వివరణ వలన తెలుస్తుంది. అనంత విశ్వాన్ని అవలీలగా వర్ణించా చెప్పగలిగిన మహాభారత కర్తకు ప్రణామాలు చెయ్యడం తప్ప మనం ఏమీ చెయ్యలేము కదా!)

తరువాత నారాయణ మహా మంత్రమును భక్తిశ్రద్ధలతో పఠించాలి. ఓం నమోభగవతే వాసుదేవాయ, నమః పురుషోత్తమాయ, నమః సర్వలోక గురవే, నమః సర్వ లోక పిత్రే, నమః సర్వలోక పితాయ, నమః సర్వలోక పితామహాయ, నమః సర్వలోక ప్రధానాయ, నమః సర్వలోకేశ్వరాయ, నమః సర్వలోక విశిష్టాయ, నమః సర్వలోక సుఖప్రదాయ, నమః సర్వలోక కర్త్రే, నమః సర్వలోక భర్త్రే, నమః సర్వలోక హర్త్రే, నమః సర్వలోక నిధయే, నమః సర్వలోక నిధానాయ, నమః సర్వలోకోద్భవకరాయ, నమో విష్ణవే, ప్రభవిష్ణవే అని పఠించాలి. ఇది నారాయణ మహా జపము. ఈ మహా మంత్రము పఠించిన వారికి సమస్త భయాలు, సమస్త పాపాలు, కష్టాలుతొలగిపోతాయి. శుభం కలుగుతుంది. అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు మహా విష్ణు మహా మంత్రమును ఉపదేశించాడు.

(పాఠకులకు ఒక మనవి. ఇది చదవడానికి ఐదు నిమిషాలకంటే ఎక్కువ పట్టదు. ఫలితం వస్తుందో రాదో అనే అనుమానాలు పెట్టుకోకుండా అందరూ ఈ మహా మంత్రమును రాసుకొని పఠిస్తారని నా మనవి. ఫలితం వస్తే మంచిదే. రాకపోయినా పర్వాలేదు. ఒక మంచి పని చేసామనే ఆత్మ సంతృప్తి కలుగుతుంది

కదా!).

తరువాత ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు. "పితామహా! ఈ సమస్తలోకములలో మహనీయమైన దైవము ఎవరు? ఏదేవుని నామమును మానవులు పారాయణము చెయ్యాలి. ఏ దైవమును స్తుతిస్తే మానవునికి సకల శుభములు కలుగుతాయి. జపములలో కెల్లా ఉత్తమమైన జపము ఏది? ఏ దైవమును గురించి జపం చేస్తే మానవులకు ఈ జనన మరణ చక్రము నుండి విముక్తి కలుగుతుంది. దయతో వివరించండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! అఖిల జగములకు ప్రభువు అయిన దేవదేవుడు అనంతుడు. అతనిని పురుషోత్తముడు అని కూడా అంటారు. ఆ పురుషోత్తముని మానవులు వేయి నామములతో స్తుతిస్తారు. ఎవరైతే ఆ పురుషోత్తముని వేయినామములను భక్తితో జపిస్తారో, ధృఢ మైన ధ్యానంతో నిరంతరము నమస్కరిస్తూ స్తుతిస్తారో, ఆ దేవ దేవుడు, ఆది అంతము లేని వాడు, ఎల్లలోకములకుపూజనీయుడు, మూడు లోకములలో కీర్తి వర్ధిల్లినవాడు, సర్వధర్మస్వరూపుడు, కోరిన వరములు ప్రసాదించేవాడు, ఈ లోకములకెల్లా నాధుడు, ముల్లోకములలో ఉన్న సమస్త జీవులను సృష్టించేవాడు, అయిన ఆ పురుషోత్తముని భక్తితో కొలిస్తే సమస్త పాపములు తొలగిపోతాయి. ఆ పుండరీకాక్షుని పరమభక్తితో అర్చించడం నాకు ఎంతో ఇష్టం. సర్వధర్మములలో కెల్లా అధిక మైన ధర్మము ఆ పురుషోత్తముని అర్చించుటయే.

ఆ మహావిష్ణువు పరమ తేజస్వరూపుడు. అతడే పరమ పదము. పరబ్రహ్మము. మానవులకు మేలు చేసేవాడు. పవిత్రుడు. మంగళముల లో కెల్లా మంగళ కరుడు. సకల దేవతలకు పరమ దైవము. ఈ సమస్త భూత

కోటికి మూల పురుషుడు. యుగాంతంలో ఈ సమస్త చరాచరములు అతనిలో లీనమవుతాయి. యుగారంభంలో మరలా అతనినుండి ఆవిర్భవిస్తాయి. ఆయనే విష్ణువు. ఆ విష్ణువు యొక్క వేయినామములు జపిస్తే సమస్త పాపములు, భయములు తొలగిపోతాయి." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

విశ్వం,విష్ణువు,వషట్కారుడు,భూతభవ్యభవత్ప్రభువు అను వాటితో మొదలుపెట్టి రథాంగ పాణి యక్షోభ్యుడు, సర్వప్రహరణాయుధుడు అనే నామముల దాకా ఉన్న విష్ణు సహస్రనామములు అన్నీ ధర్మరాజుకు ఉపదేశించాడు భీష్ముడు.

"ధర్మనందనా! కీర్తిమంతుడైన వాసుదేవుని సహస్రనామములు ఇవే. నీ హితము కోరి ఈ నామములు నీకు ఉపదేశించాను. ఈ విష్ణు సహస్ర నామములు శ్రద్ధతో ప్రతి దినమూ పఠించిన వారికి ఈ లోకంలో కానీ పరలోకంలో కానీ అశుభములు దరి చేరవు. అత్యంత శుభములను అనుభవిస్తారు. ఈ సహస్రనామములను పారాయణము చేస్తే విప్రుడు వేదాంత విద్యను తెలుసుకుంటాడు. క్షత్రియుడు సమస్త విజయములను పొందుతాడు. వైశ్యుడు అంతులేని ధనమును సంపాదిస్తాడు. శూద్రుడు అంతులేని సుఖములు అనుభవిస్తాడు.

ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము ఈ పురుషార్థములలో ఎవరు దేనిని కోరుకుంటే అది వారికి లభిస్తుంది. ప్రతి దినము ఏకాంతములో కూర్చుని శుచిగా భక్తితో విష్ణుసహస్రనామములు పఠిస్తే వారికి కీర్తి, అంతులేకి ఐశ్వర్యము, వంశాభివృద్ధి, పెంపు, సొంపు కలిగి వర్ధిల్లుతారు. పురుషోత్తముని వేయి నామములు కీర్తించు వారికి భయము అనేది ఉండదు. అమితమైన వీరత్వము, తేజస్సు, కాంతి, బలము, రూపము, గుణము పెంపొందుతాయి.

ఈ విష్ణు సహస్రనామములు కేవలం పఠించినంత మాత్రముననే రోగములతో బాధపడేవారికి ఆ రోగములన్నీ తగ్గి ఆరోగ్యవంతులవుతారు. అతని పాపములన్నీ తొలగిపోతాయి. జనన మరణములు, రోగము ముసలి తనము లేని పరబ్రహ్మ పదమును పొందుతాడు.

ప్రతి దినము విష్ణుసహస్రనామములు పఠించే విష్ణు భక్తులకు దుర్మార్గము, కోపము,లుబ్ధత్వము(పిసినారితనము), మత్సరము మొదలగు దుర్గుణములు దగ్గరకు కూడా రావు. సూర్యుడు, చంద్రుడు సంచరించే ఆకాశము, సకల చరాచరములు సంచరించే ఈ భూమి, సమస్త సముద్రములు, నదీనదములు, దేవ, దానవ, గంధర్వ, గరుడ, యక్ష, పన్నగములు, ఇవి అన్నీ విష్ణువు ఆజ్ఞననుసరించి వర్తిస్తూ ఉంటాయి. మానవునిలోని బుద్ధి, ఇంద్రియములు, మనస్సు, బలము, తేజము, ధృతి, ప్రకృతి, అందులోని పదార్ధములు అన్నీ వాసుదేవుని మయము. వేదములు, శాస్త్రములలో చెప్పబడిన ధర్మములన్నిటికీ విష్ణువే ప్రభువు. సాంఖ్యము, యోగము, తంత్రము, శిల్పము,వేదశాస్త్రములు, కర్మలు, అన్ని కూడా వాసుదేవుని వలన ఉద్భవించబడ్డాయి. ఈ భూతముల కెల్లా మహా భూతము విష్ణువు. ఈ మూడులోకములలో ఉన్న భూతములకు ఆత్మ విష్ణువు. విష్ణువు సర్వవ్యాపి. మానవులందరూ సమస్త శుభములు పొందుటకొరకు వ్యాసప్రోక్తమైన ఈ విష్ణుసహస్రనామస్తోత్రమును నిత్యమూ భక్తితో పఠించాలి. వారికి సకల శుభములు కలుగుతాయి. కాబట్టి ఓ ధర్మనందనా! నీవు కూడా విష్ణు సహస్రనామములను భక్తితో పఠించు. నీకు ఆయురారోగ్య ఐశ్వర్యములు కలుగుతాయి.” అని భీష్ముడు ధర్మరాజుకు చెప్పాడు.

భీష్ముడు బోధించిన విష్ణుసహస్రనామ స్తోత్రము దాని మాహాత్మ్యమును వినిన ధర్మరాజు పరమానందము పొందాడు. కాని ఇంకా సందేహములు

తీరలేదు. "ఓ పితామహా! పూజించుటకు నమస్కరించుటకు ఎవరు అర్హులు? ఎవరికి హాని కలిగిస్తే మనకు హాని కలుగుతుంది. ఎవరు సంతోషిస్తే మనకు సమస్త శుభములు కలుగుతాయి. వివరించండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! పూజించుటకు, నమస్కరించుటకు తగినవారు బ్రాహ్మణులు. బ్రాహ్మణులకు కీడు చేస్తే సాక్షాత్తు దేవేంద్రుడు కూడా దుఃఖముల పాలవుతాడు. బ్రాహ్మణులు సంతోషిస్తే అందరికీ సకల శుభములు కలుగుతాయి. ఈ లోకములకు ఆధారము, ధర్మమునకు వారధిలాంటి వారు, అఖిలశాస్త్రములను ప్రవచించుటకు అర్హులు బ్రాహ్మణులు మాత్రమే. విప్రులకు వారి తపస్సు, వారి సత్యవాక్కు ధనముతో సమానము. బ్రాహ్మణులకు ఒక్కపూట భోజనము పెట్టిన వారికి వారి సమస్త పాపములు పటా పంచలు అవుతాయి. మానవులు మంచి మార్గములో నడచుటకు దారి చూపేవారు బ్రాహ్మణులే. దేవతలకే దేవతలలాంటి వారు బ్రాహ్మణులు. బ్రాహ్మణుడు బాలుడైనాపూజనీయుడే. ఇంక వృద్ధబ్రాహ్మణుల గురించి చెప్పతరమా!" అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

" ఓ పితామహా! నీవు బ్రాహ్మణులను ఇంతగా పొగుడుతున్నావు కదా! బ్రాహ్మణులను పూజించుట వలన ఎలాంటి శుభములు కలుగుతాయి. వారిని ఇంతగా పూజించుటకు బ్రాహ్మణులలో కల విశిష్టమైన గుణములేమి?" అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! ఈ సందర్భంలో నీకు పవన అర్జున సంవాదమును వినిపిస్తాను. ఆ సంవాదము నీ ప్రశ్నకు సరిఅయిన సమాధానము. పూర్వము కార్తవీర్యార్జునుడు అనే మహారాజు ఏడు ద్వీపములను పరిపాలించేవాడు. అతనికి వేయి చేతులు ఉండేవి. అతనికి అద్భుతమైన బలపరాక్రమములు

ఉండేవి. ఒకరోజు ఆ కార్తవీర్యార్జునుడు పెద్దగా "ముల్లోకములలో నాకు సాటిఅయిన వాడు లేడు." అని గర్వంతో అన్నాడు..

అది విన్న ఒక భూతము ఆకాశము నుండి ఇలా పలికింది. "ఓ మహారాజా! నీకు తెలియకుండా మాట్లాడుతున్నావు. నీకన్నా భూసురులు అధికులు కదా! నీవు ఎలా అధికుడవు అవుతావు." అని ఆక్షేపించింది.

దానికి కార్తవీర్యార్జునుడు ఇలా బదులు పలికాడు. "ఆ భూసురులకు రాజులు ఆధారము కదా. ఎందుకంటే భూసురులు రాజులను ఆశ్రయించుకొని జీవిస్తారు కదా! మరి భూసురులు రాజుల కన్నా ఎక్కువ ఎలా అవుతారు? అదీ కాకుండా నాకు అనుగ్రహంవస్తే అందరినీ రక్షిస్తాను. నాకు కోపం వస్తే అందరినీ సర్వనాశనం చేస్తాను." అని అన్నాడు. ఇంక ఏమీ మాట్లాడలేక ఆ భూతము వెళ్లిపోయింది.

ఆ సమయంలో వాయు దేవుడు తనను తాను ఎరిగించుకొని ఇలా అన్నాడు. "ఓ రాజా! నేను వాయు దేవుడను. నీ వాదనకు ప్రతివాదనను వినిపిస్తున్నాను. నీవు ఏదో బ్రాహ్మణులను రక్షిస్తున్నావు అని అన్నావు. కానీ ఆ బ్రాహ్మణుల అనుగ్రహం చేతనే నీవు ప్రజలను రక్షిస్తున్నావు అని తెలుసుకో! కాబట్టి బ్రాహ్మణుల కన్నా అధికులు ముల్లోకములలో లేరు. అహల్యను కోరిన ఇంద్రుడు బ్రాహ్మణుడైన గౌతముని శాపమునకు గురి కాలేదా! బ్రాహ్మణుడైన అగస్త్యుడు సముద్రములను ఆపోసన పట్టలేదా! బ్రాహ్మణుడైన భృగు మహర్షి అగ్నిదేవుని శపించలేదా!" అని అన్నాడు వాయుదేవుడు. ఆ మాటలకు కార్తవీర్యార్జునుడు మారు పలకలేదు. మౌనంగా ఉన్నాడు. మరలా వాయు దేవుడు ఇలా అన్నాడు.

ఓ మహారాజా! నీకు ఒక విషయం చెబుతాను విను. పూర్వము అంగిరస వంశంలో జన్మించిన ఉచథ్యుడు చంద్రుని కుమార్తెను కోరగా, చంద్రుడు తన కూతురిని ఇచ్చి ఉచథ్యునికి ఇచ్చి వివాహము చేసాడు. ఆ దంపతులు అరణ్యములలో హాయిగా నివసిస్తున్నారు. కాని వరుణుడు ఉచథ్యుని భార్యమీద కోరిక పెంచుకున్నాడు. ఒకరోజు ఉచథ్యుడు స్నానానికి నదికి వెళ్లాడు. ఆ సమయంలో వరుణుడు వచ్చి ఉచథ్యుని భార్యను అపహరించుకొని పోయి తన అంతఃపురంలో ఉంచాడు.

ఈ విషయం తెలిసిన నారదుడు వెంటనే పోయి ఉచథ్యునికి ఈ విషయం చెప్పాడు. అప్పుడు ఉచథ్యుడు నారదునితో ఇలా అన్నాడు. "నారదా! వరుణుడు దిక్కులకు అధిపతి. అతనికి పరుల భార్యను తీసుకొని పోవడం తగునా! నీవు పోయి నేను ఇలా అన్నానని వరుణునితో చెప్పు." అని అన్నాడు. నారదుడు సరే అని పోయి ఇదే విషయం వరుణునితో చెప్పాడు. కాని వరుణుడు కామంతో కళ్లు మూసుకొని పోయి ఉన్నాడు. "నారదుడు చెప్పినా సరే ఉచథ్యుని భార్యను విడువను." అని అన్నాడు. నారదుడు అక్కడి నుండి ఉచథ్యుని వద్దకు పోయి ఇలా అన్నాడు. "ఉచథ్యా! నీ మాట ప్రకారము నేను వరుణుని దగ్గరకు పోయి నీవుచెప్పినట్టు చెప్పాను. కనీసం నా మాటకు కూడా గౌరవం ఇవ్వలేదు. నీ భార్యను విడువను అని చెప్పాడు. అంతటితో ఊరుకోలేదు. నన్ను బయటకు నెట్టించాడు." అని అన్నాడు. ఉచథ్యుడికి పట్టరాని కోపం వచ్చింది. సముద్ర జలములన్నిటినీ ఒక్క గుక్కలో పీల్చివేసాడు. భూమి అంతా ఎడారి అయింది. వరుణుడు గడా గడా వణకిపోయాడు. ఉచథ్యుని భార్యను తీసుకొని వచ్చి సవినయంగా ఉచథ్యునికి సమర్పించు కున్నాడు. తను చేసిన తప్పును క్షమించమని వేడుకున్నాడు. దయామయుడైన ఆ బ్రాహ్మణుడు వరుణుని క్షమించాడు. కాబట్టి కార్తవీర్యార్జునా! రాజుల కంటే బ్రాహ్మణులే ఎక్కువ." అని అన్నాడు వాయుదేవుడు. కార్తవీర్యార్జునుడు మారు

మాటాడలేదు. మౌనంగా ఉన్నాడు.

వాయుదేవుడు ఇంకా ఇలా అన్నాడు. “ఓ మహారాజా! పూర్వము దేవతలు రాక్షసుల చేతిలో ఓడిపోయి అగస్త్యుని శరణు జొచ్చారు. అప్పుడు అగస్త్యుడు దేవతలకు విజయాన్ని చేకూర్చి పెట్టాడు. మరొక సారి దేవతలను రాక్షసులు బాధిస్తూ ఉండేవాళ్లు. రాక్షసుల బాధలకు తట్టుకోలేక దేవతలు వసిష్టుని వద్దకు వెళ్లారు. తమ గోడు చెప్పుకున్నారు. దేవతలకు అపకారం చేస్తున్న రాక్షసుల మీద వసిష్టునికి కోపం వచ్చింది. వసిష్టుని కోపజ్వాలలో రాక్షసులు భస్మం అయిపోయారు. కాబట్టి రాజా! అగస్త్యుడు, వసిష్టుడు దేవతలకన్నా గొప్ప వాళ్లు కారా!” అని అన్నాడు. కార్తవీర్యార్జునుడు బదులుచెప్పలేదు.

ఇంకా వాయుదేవుడు ఇలా అన్నాడు. “ఓ మహారాజా! ఒక సారి దేవతలకు రాక్షసులకు భయంకరంగా యుద్ధం జరిగింది. ఆ యుద్ధంలో రాహువు ప్రయోగించిన అస్త్రములతో సూర్యుడు చంద్రుడు మూర్ఛపోయారు. సూర్యచంద్రులు మూర్ఛపోగానే లోకమంతా చీకట్లు కమ్ముకున్నాయి. అప్పుడు రాక్షసులు దేవతల వెంటపడ్డారు. వారిని చితకబాదారు. అప్పుడు దేవత లందరూ అత్రిమహాముని దగ్గరకు వెళ్లారు. “ఓ దయామయా! రాక్షసుల బారినుండి మమ్ములను రక్షించు” అని శరణువేడారు. వెంటనే అత్రి మహా ముని సూర్యుని చంద్రుని మూర్ఛనుండి విముక్తి కలిగించాడు. వారి గాయాలు మాన్పాడు. తన తపోశక్తితో రాక్షసులను నాశనం చేసాడు. మరి ఆ బ్రాహ్మణుడు దేవతలందరి కన్నా గొప్పవాడు కదా!

ఓ మహారాజా! ఇంకా చెబుతాను విను. ఒకసారి దేవేంద్రుడు అశ్వినీ దేవతలు సోమపానమునకు అర్హులు కారు అని ఆజ్ఞాపించాడు. అప్పుడు

అశ్వినీ దేవతలు భార్గవ వంశము వాడైన చ్యవనుని ఆశ్రయించారు. అశ్వినీ దేవతలకు మేలు చేయడం కోసరం చ్యవనుడు దేవతలతో దేవేంద్రునితో విరోధం కొని తెచ్చుకున్నాడు. ఎలాగైనా చ్యవనుని చంపాలని అనుకున్నాడు దేవేంద్రుడు. తన వజ్రాయుధాన్ని, ఒక కొండను చ్యవనుని మీదికి విసిరాడు. చ్యవనుడు తన తపోశక్తితో ఆ వజ్రాయుధాన్ని, కొండను నుగ్గు నుగ్గు చేసాడు. ఇంద్రుడిని మూర్ఛపోయేట్టు చేసాడు. ఇంద్రుడు కొంచెంసేపటికి మూర్ఛ నుండి తేరుకున్నాడు. ఈ లోపల చ్యవనుడు మదుడు అనే రాక్షసుని సృష్టించి ఇంద్రుని మీదికి ప్రయోగించాడు. ఆ మదుడు దేవతలను, దేవేంద్రుడిని మింగేసాడు. వారు చ్యవనుని కి ప్రణామం చేసి తప్పు ఒప్పుకున్నారు. అశ్వినీ దేవతలకు సోమపానార్హత కల్పించారు. ఓ మహారాజా! ఆ చ్యవనుడు బ్రాహ్మణుడు కాదా! చ్యవనుడు దేవేంద్రుని కన్నా గొప్పవాడు కాదా!" అని అన్నాడు వాయుదేవుడు.

ఇంత చెప్పినా కార్తవీర్యార్జునుడు బ్రాహ్మణుల గొప్పదనాన్ని అంగీకరించ లేదు. మౌనంగా ఉన్నాడు. వాయుదేవుడు మరలా మొదలెట్టాడు. " ఓ మహారాజా! అంతెందుకు. నీ సంగతే తీసుకో. నీ గురువుగారు దత్తాత్రేయుడు. ఆయన బ్రాహ్మణుడు. ఆయన దయ తోనే కదా నీవు ఇంతటి బలపరాక్రమము లను పొందావు. రాజులలో కెల్లా మహారాజుగా వెలుగుతున్నావు. నీవే కాదు. దేవతల దగ్గనుండి మానవుల దాకా సమస్తజీవులందరూ బ్రాహ్మణుల అనుగ్రహము వలననే మనుగడ సాగిస్తున్నారు. కాబట్టి నువ్వు కూడా బ్రాహ్మణుల కులము దైవస్వరూపమని నీ మనస్సులో నిలుపుకొని బ్రాహ్మణులను భక్తితో పూజించు. నీకు మేలు కలుగుతుంది." అని అన్నాడు వాయుదేవుడు.

అప్పటికి కార్తవీర్యార్జునుని గర్వము అణగిపోయింది. వివేకవంతుడయ్యాడు. లోకంలో బ్రాహ్మణులు గొప్పవారు అని ఒప్పుకున్నాడు. కాబట్టి

ధర్మనందనా! బ్రాహ్మణులు సర్వత్రా పూజనీయులు," అని భీష్ముడు ధర్మరాజుతో చెప్పాడు.

" ఓ పితామహా! నాకు ఎంత విన్ననూ బ్రాహ్మణుల యొక్క ప్రభావము ఇంకనూ వినవలెనని ఉన్నది. నాకు చెప్పండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! నాకు ఇంద్రియములు, వాక్కు, మనస్సు అన్ని దుర్బలము లయినాయి. నేను అలసిపోయాను. అదీకాకుండా దక్షిణాయనము అయి పోవస్తూ ఉంది. ఉత్తరాయనము రాగానే నేను ఈ దేహమును విడిచి పెట్టవలసిన సమయము ఆసన్నమయినది. నా మరణమునకు ఇంక ఎన్నోరోజులు లేదు. కాబట్టి శ్రీ కృష్ణుడు నీకు బ్రాహ్మణుల యొక్క ప్రభావమును సవివరంగా చెబుతాడు.

ధర్మ నందనా! నాకు కృష్ణతత్త్వము బాగా తెలియును. ఈ భూమి నంతయూ వరాహరూపంలో అవలీలగా తన మూతి మీద ధరించాడు. ఇది ఒకటే కాదు. కృష్ణుడు ఇటువంటి లీలలలు ఎన్నో చేసాడు. ఈ భూమి మీద భూతకోటి ఆవిర్భావము అంతా ఆ కృష్ణలీల కాక మరేమున్నది. తన నాభి కమలం లో నుండి బ్రహ్మను సృష్టించి ఆయన చేత ఈ చరాచర జగత్తును సృ ష్టింప చేసాడు. దానిని బ్రహ్మసృష్టి అన్నారే కాని నిజానికి ఇదంతా ఆ శ్రీమన్నారాయణుని సృష్టి. కాబట్టి కృష్ణలీలలు తెలుసుకోవడం ఎవరి తరము?

ఏ సమయంలో అయితే ధర్మమునకు దనుజుల చేతిలో హాని కలుగుతుందో, ఆ సమయంలో తాను పుట్టి ఆ దురాత్ములను నాశనం చేసి ధర్మాన్ని రక్షిస్తాడు. ధర్మాత్ములను కాపాడుతాడు. కాబట్టి ధర్మనందనా! పరమేశ్వరుడు, దిక్పాలకులు, విశ్వపతి, అన్నీ ఈ శ్రీకృష్ణుడే . కాలము,

దిక్కులు, జగత్తు అన్నీ తానే అయి ఉన్నాడు. కృష్ణుడు యజ్ఞ స్వరూపుడు. ఈ కృష్ణుని, యజ్ఞయాగములలో ఋత్విక్కులు వేదమంత్రములతో స్తుతిస్తారు. ఋగ్వేదములో శ్రీ కృష్ణస్తుతి వింతకాదు. ఎందుకంటే అఖిల వేదములు ఈ శ్రీ కృష్ణుని లీలల నుండి పుట్టినవే కదా! వేదములలో నిరూపితమ్మైనవాడు శ్రీ కృష్ణుడు. యాగాగ్ని, యాగము చేసే యజమాని, యజ్ఞములో అర్పించే ఆహుతులు, ఆ యాగము చేసే ఫలము అన్నీ ఆ శ్రీకృష్ణస్వరూపాలే. సూర్యచంద్రులకు, నక్షత్రములకు వెలుగు నిచ్చేది కూడా ఆ శ్రీకృష్ణుడే కదా! పరంజ్యోతిస్వరూపుడు, అజరామరమ్మైన పరమపదము,సత్యము, అమృతము, ఇవి అన్నీ శ్రీకృష్ణ స్వరూపాలే!" అని ఉపదేశించాడు భీష్ముడు.

(ఇక్కడ చిన్న వివరణ. శ్రీ కృష్ణుడు అన్న చోట భగవంతుడు, పరమాత్మ, విష్ణువు, శివుడు అనే పదాలను వాడుకుంటే మనకు అంతర్గత భావము అవగతమవుతుంది. అంతేకానీ, ద్వాపర యుగంలో ఉన్న కృష్ణుడు వేదములలో ఎలా ఉన్నాడు అనే కుశంకలకు తావివ్వకూడదని నా మనవి. శ్రీకృష్ణుడు సాక్షాత్తు విష్ణ్వంశ సంభూతుడు కదా!).

అప్పుడు ధర్మరాజు శ్రీకృష్ణుని ముందు ప్రణామం చేసి "దేవాది దేవా! శ్రీ కృష్ణా! నాకు బ్రాహ్మణ మహాత్మ్యం ఇంకా ఇంకా వినవలెనని ఉన్నది. దయచేసి చెప్పండి." అని వేడుకున్నాడు. అప్పుడు శ్రీ కృష్ణుడు ఇలా అన్నాడు.

"ధర్మనందనా! ఇదివరకు నేను ప్రద్యుమ్నునికి చెప్పిన విషయములు ఈ సందర్భంగా నేను నీకు చెబుతాను. సావధానంగా విను. నాలుగు పురుషార్ధములు అయిన ధర్మ, అర్థ,కామ,మోక్షములను సంపాదించుటకు, దేవతారాధన, పితృదేవతారాధనలు ఆచరించుటకు, ఇహలోకములో లభించే సుఖములు పొందుటకు, బ్రాహ్మణులే మానవులకు ఆధారము. దేవతలకు

కూడా ఆయుస్సు, కీర్తి, సందలు కలగడానికి బ్రాహ్మణులే కారణము. బ్రాహ్మణులకు కోపంవస్తే ఎంతటి వారి నైనా భస్మము చెయ్యగలరు. బ్రాహ్మణులు అనుగ్రహిస్తే వారు సిరిసంపదలతో తులతూగుతారు. బ్రాహ్మణులకు శక్తి కొద్దీ దానములు చేసిన వారు ఇహలోకములోనూ, పరలోకములోనూ సుఖములు పొందుతారు.

~~ఈ~~ సందర్భంలో నీకు ఒక ఆశ్చర్యకరమైన కథ ఒకటి చెబుతాను. విను. దుర్వాసుడు అనే మహా ముని ఒకడు ఉన్నాడు. ఆయన ఒక సారి మా ఇంటికి వచ్చాడు.

ఆయన వింతమనస్తత్వము కలవాడు. ఒకసారి ప్రసన్నంగా ఉంటాడు. నవ్వుతుంటాడు.మరుక్షణమే కోపం ప్రదర్శిస్తాడు. వెంటనే సుముఖుడవుతాడు. మరుక్షణం విముఖత్వము ప్రదర్శిస్తాడు. ఆహారము తీసుకోమంటే తీసుకోడు. వెంటనే ఆహారం కావాలంటాడు. ఎంతోమందికి చేసిన ఆహార పదార్థాలు తానొక్కడే తింటాడు. ఒకసారి పక్కమీద పడు కుంటాడు. మరుక్షణం నేలమీద పడుకుంటాడు. చెప్పకుండా వెళ్లిపోతాడు. మరలా తనంతట తానే తిరిగి వస్తాడు. ఇలా తిక్క తిక్కగా ప్రవర్తిస్తుంటాడు.

అలాంటి దూర్వాసుడు ఒకరోజు తనకు పాయసం కావాలి అని అడిగాడు. నేను వెంటనే పాయసం తయారుచేయించాను. ఆ పాయసాన్ని కొంచెం తిన్నాడు. కొంత పాయసం తన ఒంటికి రుద్దమన్నాడు. సరే అని నేను ఆ పాయసాన్ని ఆయన ఒంటికి రుద్దాను. అపుడు నా పక్కనే రుక్మిణి నిలబడి ఉంది. దుర్వాసుడు కొంచెం పాయసం తీసుకొని తానే స్వయంగా ఆమె ఒంటికి పూసాడు. ఆమెను ఒక రథానికి గుర్రము మాదిరి కట్టాడు. తాను ఆ రథము ఎక్కాడు. రుక్మిణి రథం లాగుతుంటే తాను వీధిలోకి రథం

తోలుకుంటూ వెళ్లాడు. రుక్మిణిని గుర్రాన్ని పొడిచినట్టు కర్రతో పొడుస్తున్నాడు. రథం నడుపుతున్నాడు. దానిని చూచి నాకు కోపం కానీ ఈర్ష్య కానీ పుట్టలేదు. నేను కూడా ఆ రథం వెంట నడిచాను. కాని ఇది చూచిన యాదవులు కోపం పట్టలేకపోయారు. తమలో తాము ఆయనను తిట్టుకుంటూ ఏమీ చెయ్యలేక నా వెంట నడిచారు. రుక్మిణి కొంచెం దూరం రథం లాగి, ఇంక లాగలేక కూలబడి పోయింది. వెంటనే దుర్వాసుడు రథం దిగాడు. రుక్మిణి మీద మట్టిచల్లి దక్షిణ దిక్కుగా పరుగెత్తాడు.

నేను కూడా ఆయన వెంట పరుగెత్తాను. ఆయనను అడ్డగించాను. ఆయన కాళ్లు పట్టుకొని తిరిగి రమ్మని వేడుకున్నాను. ఆయన ప్రసన్ను డయ్యాడు. "అయ్యో మిమ్ములను బాధ పెట్టాను కదా! అయినా కృష్ణా! నువ్వు కోపాన్ని జయించావు. నీకు ఒక వరం ఇస్తాను. ఈలోకంలో ఉన్న సమస్తజనులు తమను తాము ఎంతగా ప్రేమిస్తారో అంత కంటే ఎక్కువగా నిన్ను ప్రేమిస్తారు. నీవు అందరిచేతా పూజలందుకుంటావు. సాటిలేని మహిమలతో విరాజిల్లుతావు. కృష్ణా! నేను పాయసం పూయమన్నప్పుడు నా ఒంటినిండా పూసావు కానీ కాలి మీద పూయడం మరిచిపోయావు. అందుకే నీకు కాలికి హాని కలుగుతుంది. కాని నీ పాదములకు కలిగిన హాని మరలా నిన్ను వైకుంఠమునకు తీసుకొని వెళుతుంది. దానిని నీవు ఆపదగా భావించరాదు. కృష్ణా! నీవు నా పట్ల నే కాకుండా బ్రాహ్మణుల అందరి పట్లా భయభక్తులతో ఉండు." అని వరం ఇచ్చాడు. వెంటనే కింద పడిపోయిన రుక్మిణి వద్దకు వెళ్లాడు. "అమ్మా! రుక్మిణీ! నీవు సౌందర్య, సౌభాగ్యములలో అప్రతిమానంగా విరాజిల్లుతావు. శ్రీకృష్ణుని పదహారువేల భార్యలలో అగ్రగణ్యవై, కీర్తి సౌభాగ్యాలతో ప్రకాశిస్తావు." అని వరం ఇచ్చి వెళ్లిపోయాడు.

అప్పటినుండి మా శరీరాలు వింత కాంతులతో విరాజిల్లాయి. మా ఇల్లు

కూడా సమస్త సంపదలతో విరాజిల్లింది. అప్పటి నుండి నేను బ్రాహ్మణులను పూజిస్తున్నాను. కాబట్టి ధర్మనందనా! నీవు కూడా నిరంతరమూ బ్రాహ్మణులను పూజించు." అని అన్నాడు శ్రీ కృష్ణుడు.

వెంటనే ధర్మరాజు ఇలా అన్నాడు. "శ్రీ కృష్ణా! దుర్వాసుడు ఈశ్వరుని అంశలో జన్మించాడు అని అన్నారు కదా! దాని గురించి వివరించండి." అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! ఏ మానవుడైతే పరమశివుని మనసులో నిలుపుకొని శతరుద్రాలను పఠిస్తాడో, అతనికి ఈ లోకంలోనూ పరలోకంలోనూ సుఖాలు లభిస్తాయి. శివునికి మహాదేవుడు అనే పేరు కూడా ఉంది. శివునికి మించిన దైవము లేదు. ఆ శివుడు మూడో కన్ను తెరిస్తే వేదవిరుద్ధమైన భావనలు కలవారు నాశనమైపోతారు. ఎందుకంటే ఈశ్వరుని పిలవకుండా అతనికి హవిస్సులు ఇవ్వకుండా చేసిన దక్షయజ్ఞము ఎలా ధ్వంసం అయిందో నీకు తెలుసు కదా! అప్పుడే కదా సూర్యునికి కళ్లు పోయింది. తిరిగి ఆ మహాదేవుని అనుగ్రహంతోనే కదా ఆయనకు తిరిగి కళ్లు వచ్చింది.

అంతే కాదు. మిక్కిలి బలవంతులైన త్రిపురాసురులు లోకకంటకులై మూడులోకములను బాధిస్తుంటే, దేవతలు ఆ ముక్కంటి శరణు వేడారు. అప్పుడు ఆ దేవదేవుడు త్రిపురాసురులను సంహరించి ఆ మూడు పురములను ఒకే ఒక్క అస్త్రంతో ధ్వంసం చేసాడు. తరువాత ఆ అస్త్రమును తన తొడమీద పెట్టుకున్నాడు. ఆ అస్త్రము ఒక బ్రాహ్మణ మానవాకారము దాల్చింది. దేవతలు ఆశ్చర్యంతో ఇతడు ఎవరు అని అడిగారు. అప్పుడు పరమేశ్వరుడు అతనికి దుర్వాసుడు అని పేరు పెట్టాడు. అతడే మా ఇంటికి వచ్చిన దుర్వాసుడు." అని చెప్పాడు కృష్ణుడు.

"ఓ శ్రీకృష్ణా! శివుని ముఖ్యమైన నామములను జపిస్తే సమస్త సంపదలు మోక్షము కలుగుతుందంటారు. ఆ నామములు వాటి అర్థములు వివరించండి." అడి అడిగాడు.

" ఓ ధర్మనందనా! నిజానికి పరమశివుని భక్తి శ్రద్ధలతో పరిపూర్ణంగా పూజించడం, ఆయన పేర్ల అర్థములను తెలుసుకోవడం నాకే కాదు ఆ బ్రహ్మదేవునికి కూడా సాధ్యము కాదు. అయినా నీవు అడిగావు కాబట్టి నాకు తెలిసినంతవరకూ ఆ పరమేశ్వర నామములు వాటి అర్థములు వివరిస్తాను.

అగ్ని, వాయువు,దేవేంద్రుడు, సూర్యుడు, వసువులు, మరుత్తులు, మొదలగు దేవతలందరూ శివస్వరూపాలే. అటువంటి శివుని మహిమల గురించి ప్రీతితో చెప్పడం, దానిని శ్రద్ధతో వినడం, సర్వార్థసాధకము. ~~ఈ~~శ్వర తత్త్వము మహాత త్త్వము. అఖిలము లైన మునులు, ఋషులు ఆ మహాదేవుని మహేశ్వరుడు అని స్తుతిస్తారు. ఆయన హరుడు అనే నామంతో కూడా ప్రకాశిస్తుంటాడు. ఉగ్రత్వము, అఖండమైన ప్రతాపము కలిగిన వాడు కాబట్టి రుద్రుడు అంటారు. దేవతల కందరికీ దేవుడు కాబట్టి మహాదేవుడు అనే పేరుతో పిలువబడతాడు.

అఖిలములైన సత్కర్మలకు శుభద్రములైన ఫలితములను ప్రసాదిస్తాడు కాబట్టి శివుడు అని పిలుస్తారు. సుస్థిరమైన తేజంతో ప్రకాశిస్తాడు కాబట్టి స్థాణువు అని పిలుస్తారు. ~~ఈ~~ చరాచర జీవ రాసులన్నింటిలో తానే అయి ప్రకాశిస్తున్నాడు కాబట్టి ఆయన బహురూపుడు అని పిలువబడుతుంటాడు. ఆయన జటాజూటములు ధూమ్రవర్ణంతో ప్రకాశిస్తుంటాయి కాబట్టి ధూర్జటి అనే పేరుతో పిలుస్తారు. విశ్వేదేవతలందరూ ఆయన నుండి ఉద్భవించారు కాబట్టి ఆయనను విశ్వరూపుడు అని పిలుస్తారు. అనేకమైన కన్నులతో

ప్రకాశిస్తుంటాడు కాబట్టి ఆయనను సర్వతశ్చక్షువు అని ప్రసిద్ధికెక్కాడు. ఈ జీవులు అన్నీ పశువులు. ఆయన ఈ జీవులకు పతి. అందువలన ఆయన పశుపతి అనే నామంతో పిలువబడుతున్నాడు. శివుడు ఎప్పుడూ వృషభమును ఎక్కి తిరుగుతాడు కాబట్టి ఆయనను వృషభవాహనుడు అని కూడా అంటారు.

మహాశివుడు జీవులను రక్షిస్తాడు. వారి ప్రాణములను లయం చేస్తాడు. శివునికి వేదములలో ఎన్నో పేర్లు ఉన్నాయి. పరమేశ్వరుడిని అన్ని నామములతో స్తుతిస్తే వారికి ఇహలోక, పరలోక సుఖములు కలుగుతాయి. ఈ సందర్భంలో వ్యాసుడు శివుని గూర్చి ఒక స్తోత్రం రచించాడు. శివుడు సర్వజగములకు నిత్య సాక్షి, లోకైక శుభావహ మూర్తి, నిరామయుడు, పంచభూతముల కంటే ముందున్న వాడు. శివుని ముఖంలో నుండి అగ్ని పుట్టింది. శివుని భక్తితో ఆరాధిస్తే, శివుడు అతనికి మోక్షమును ప్రసాదిస్తాడు. ఈ శివస్తోత్రమును ప్రతిరోజూ పఠిస్తే అతనికి సకల శుభములు కలుగుతాయి." అని శ్రీకృష్ణుడు ధర్మరాజుకు మహాశివుని నామముల మహాత్మ్యమును వివరించాడు.

తరువాత ధర్మరాజు భీష్ముని ఇలా అడిగాడు. "పితామహా! ధర్మములు పలువిధములు కదా! అందులో ముఖ్యంగా అనుష్టింపతగిన ధర్మము ఏది?" అని అడిగాడు.

"ధర్మనందనా! ధర్మము ఇలా ఉంటుంది అని ధర్మవేత్తలే తెలుపగలరు. కాని కాలానుగుణంగా ధర్మం కూడా మారుతూ ఉంటుంది. ఒక్కోసారి ధర్మము తన స్వరూప స్వభావాలను కోల్పోతుంది. ఒక్కో సారి అధర్మం కూడా ధర్మం లాగానే గోచరిస్తుంది. ధర్మసూక్ష్మములు తెలియని వారు అధర్మమును ధర్మంగా ప్రచారం చేస్తారు. దానివలన సాధారణ మానవులు దుఃఖముల పాలవుతారు. కాబట్టి ధర్మసూక్ష్మములు తెలిసిన పెద్దలు చెప్పిన మాటల వలన, వేద,శాస్త్రముల

అధ్యయనము వలన ధర్మము ఇలా ఉంటుంది అని తెలుసుకోగలము. అంతే గాని లోభము, మోహము, మదము, వీటితో కప్పబడిన బుద్ధి ఉన్నవారి వలన ధర్మము గురించి తెలుసుకోకూడదు. అలా తెలుసుకుంటే అధర్మమును ధర్మముగా పొరబడి కష్టాలపాలవుతారు. ఎల్లప్పుడూ వేదా ధ్యయనమూ, యజ్ఞయాగములు చేయుటయందు ఆసక్తి, ఆచారవ్యవహారములలో శ్రద్ధ కలవారి వలననే ధర్మసూక్ష్మములు తెలుసుకొనవలెను.

ధర్మనందనా! ధర్మసూక్ష్మములను నిర్ధారించుటకు మూడు మార్గములు కలవు. వీటినే పూర్వము మునులు అనుసరించారు. నీవు అనవసరంగా సందేహాలు పెట్టుకోకుండా నా మాటవిను. అహింస, దానగుణము, సత్యము పల్కడం, కోపం లేకుండా ఉండటం ఇవి ఉత్తమ ధర్మములు. కాబట్టి ఈ గుణములు అనుసరించు. ఎల్లప్పుడూ బ్రాహ్మణులను ఆరాధించు. ఇతర విచారములు మనసులోనుండి తొలగించు. ఎల్లప్పుడూ నిర్మల చిత్తంతో ఉండు. అదే ఉత్తమ ధర్మము." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

" పితామహా! సాధారణంగా ఎవరు ధర్మమును పాటిస్తారు. ఎవరు ధర్మమును ద్వేషిస్తారు వివరించండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! రజోగుణము, తమోగుణము అధికంగా కలిగిన మానవులు ధర్మమును ద్వేషిస్తారు. అటువంటి వారు నరకానికి పోతారు. ఎల్లప్పుడూ సత్యము పలికేవారు ధర్మాన్ని ఉపాసిస్తారు. అటువంటివారు ఊర్ధ్వలోకములకు అర్హులు. తొలుత బ్రహ్మ నుండి ధర్మముపుట్టింది. సత్త్వగుణ ప్రధానులు మంచి బుద్ధికలవారు ఆ ధర్మమును ఆచరిస్తారు." అని చెప్పాడు భీష్ముడు.

"పితామహా! సాధువులు అనగా ఎవరు! సాధువులు కాని వారు ఎవరు? వివరించండి." అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

"ధర్మనందనా! సాధువులు కాని వారు ధర్మము అంటే ఏమిటో తమంతట తాము తెలుసుకోలేరు. కనీసం తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నం కూడా చెయ్యరు. ఇతరులు ధర్మం గురించి చెప్పినా, బోధించినా వినరు. వారంతట వారు వేదములు శాస్త్రములు చదవరు. వీరిని అసాధులు అంటారు. సాధు జనులు ధర్మమును తమంతట తామే తెలుసుకోడానికి ప్రయత్నం చేస్తారు. వేదములు శాస్త్రములు పురాణములు చదివి తెలుసుకుంటారు. మునుల వలన విని తెలుసుకుంటారు. తెలిసిన వారి బోధనలు విని కూడా తెలుసుకుంటారు. వీరిని సాధులు అంటారు.

సాధుజనులు ఎలా ప్రవర్తిస్తారో చెబుతాను విను. సాధుజనులు అతిథులకు పెట్టిగానీ తాము తినరు. పెద్దలకు ప్రదక్షిణ నమస్కారాలు చేస్తారు. ఎల్లప్పుడూ సత్యమునే పలుకుతారు. కపటము వారిలో కానరాదు. ఎవరన్నా తమ శరణు కోరితే వారిని రక్షిస్తారు. తమ భార్యలతోనే తృప్తి చెందుతారు. పరస్త్రీల వంక కన్నెత్తి కూడా చూడరు. గురువుల ఎడల భక్తి శ్రద్ధలతో ఉంటారు. వారి హృదయం ఎల్లప్పుడూ నిర్మలంగా ఉంటుంది. అలాంటిసాధులు ఎల్లప్పుడూ సంతోషంగా ఉంటారు. దుఃఖము అంటే ఏమిటో వారికి తెలియదు.

సాధులు ఇంద్రియములను అదుపులో ఉంచుకుంటారు. తెలియకుండా ఏమైనా పాపం చేస్తే వెంటనే ప్రాయశ్చిత్తం చేసుకుంటారు. దానధర్మాలు చేసేటప్పుడు తనకు తప్ప ఇతరులకు తెలియనీయరు. గుప్తంగా చేస్తారు. వారికి భూతదయ అపారంగా ఉంటుంది. సాటి వారిని కానీ, జంతువులను, కానీ, పక్షులను కానీ హింసించరు. ఇవీ సాధుల లక్షణములు." అని భీష్ముడు

ధర్మరాజుకు వివరించాడు.

“ పితామహా! ఈ లోకంలో సాధారణంగా కొంతమందికి, ఏ ప్రయత్నమూ లేకుండానే ధనము వచ్చి పడుతూ ఉంటుంది. కొంతమంది ధర్మాత్ములకు, నీతి మంతులకు, ఎన్ని ప్రయత్నములు చేసినా, ఎన్ని ఉపాయములు అనుసరించినా ధనము సమకూరదు. కొంత మందికి ధనము సమకూరినప్పటికినీ ఆ ధనము సుఖాలు అనుభవించడానికి ఉపయోగ పడదు. కొంత మందికి గురువుల వద్ద విద్యనేర్చుకోకపోయినా, అన్ని విద్యలు అబ్బుతాయి. మరి కొంత మందికి ఎంత మంది గురువుల వద్ద విద్య నేర్చుకున్నా, పిసరంత కూడా విద్య అబ్బదు. కొంత మందికి ఎన్ని రోగాలు వచ్చినా, ఎన్ని దెబ్బలు, కత్తిపోట్లు తిన్నా చావరు. కాని కొంత మంది బలవంతులు కూడా చిన్న పుల్ల తగిలినా, చిన్న దెబ్బ తగిలినా చచ్చిపోతారు. ఇటువంటి విపరీతములు జరుగుటకు కారణమేమి? వివరించండి.” అని అడిగాడు ధర్మరాజు.

“ధర్మనందనా! వీటికన్నింటికీ ఒకటే సమాధానము. పూర్వజన్మకృతము. మనము విత్తనం నాటకుండా మొలకలు మొలవవు కదా. అలాగే పూర్వజన్మలో చేసిన పుణ్య,పాపములు ఈ జన్మలో శుభాశుభములను, సత్ఫలితాలను, దుష్ఫలితాలను ఇస్తాయి. క్రితం జన్మలో చేసిన దానధర్మముల వలన మరుజన్మలో ఎలాంటి ప్రయత్నం లేకుండానే ధనం సమకూరుతుంది. ముందటి జన్మలో తపస్సు చేసినట్టయితే మరుజన్మలో అతనికి అపారమైన సుఖములు కలుగుతాయి. క్రితం జన్మలో మనం గురువులకు, పెద్దలకు చేసిన సేవల ఫలితంగానే ఈ జన్మలో చదవకపోయినా విద్య అబ్బుతుంది. క్రిందటి జన్మలో అహింసను పాటిస్తే ఈ జన్మలో దీర్ఘకాలం బతుకుతాడు.

కాబట్టి సాధు జనులు అహింస, దానములు, ధర్మములు, తపస్సు, పెద్దలను సేవించడం, అతిథులను సత్కరించడం మొదలగు మంచి గుణములు అలవరుచుకోవాలి. అప్పుడే మరుజన్మలో కూడా సుఖ సంతోషాలు అనుభవిస్తారు. ఎల్లప్పుడూ ధర్మాన్ని ఆచరిస్తూ, దానధర్మాలు చేస్తూ, తనకు తెలిసిన ధర్మములను ఇతరులకు బోధిస్తూ, వేళకు స్నానము, సంధ్య, జపము, మితాహారము మొదలగు నియమాలు పాటిస్తూ, మనస్సునే నిర్మలంగా ఉంచుకుంటే, అటువంటి వారు ముక్తిని పొందుతారు.

ధర్మనందనా! నీ కంటి వెలుగు వ్యాసుడు. నీకు కృష్ణుని ఆశ్రయము ఉంది. వీటి అండతో నీవు ప్రజలను పాలించు. నీకు విజయం లభిస్తుంది." అని చెప్పాడు భీష్ముడు. ఆ మాటలతో ధర్మరాజు సంతృప్తి చెందాడు.

అక్కడే ఉన్న వ్యాసుడు భీష్ముని చూచి "శాంతనవా! నీ ఉపదేశములతో ధర్మతనయుడు విజ్ఞానవంతుడయ్యాడు. ధర్మజుడే కాదు, అతని తమ్ములు, ధృతరాష్ట్రుడు, కృష్ణుడు, ఇక్కడ ఉన్న సమస్త రాజన్యులు నీ ఉపదేశములను విని ధన్యులయ్యారు. ఇంక ధర్మరాజుకు హస్తినాపురమునకు పోవుటకు అనుజ్ఞ ఇమ్ము. తగిన సమయములో మరలా నీ దగ్గరకు వస్తాడు." అని అన్నాడు వ్యాసుడు.

అప్పుడు భీష్ముడు ధర్మరాజును తన గ్గరకు పలిచి "ధర్మనందనా! వింటివి కదా వ్యాసుని మాటలు. ఆయన మాటల ప్రకారము నీవు, నీసోదరులు నీ పరివారముతో కూడా హస్తినాపురమునకు పోయి జనరంజకంగా రాజ్యపాలన చెయ్యి. నీ బుద్ధి ఎల్లప్పుడూ ధర్మము నందే నిలిచి ఉంటుంది. నీ పూర్వీకుడు యయాతి మహారాజు మాదిరి యజ్ఞములు యాగములు చెయ్యి. రాజధర్మము తప్పకుండా ప్రజలను కన్నబిడ్డలవలె పరిపాలించు. నీ బంధువులను

స్నేహితులను ఆదరించు. ప్రస్తుతానికి హస్తినాపురమునకు వెళ్లు. సూర్యుడు మకర రాశిలో ప్రవేశించిన తరువాత నా దగ్గరకు రా! నీతల్లి, నీ తమ్ముళ్లు,నీ పెదతండ్రి ధృతరాష్ట్రుడు, విదురుడు వీరితో సుఖంగా రాజ్యపాలన చెయ్యి." అని ఆశీర్వదించాడు భీష్ముడు.

" పితామహా! తమరు చెప్పినట్లే చేసెదను." అని భీష్మునికి నమస్కరించాడు ధర్మరాజు. అక్కడ ఉన్న మునుల ఆశీర్వాదము తీసుకున్నాడు. శ్రీకృష్ణుడు, తన తమ్ములు వెంటరాగా హస్తినాపురమునకు వెళ్లాడు. మంగళవాద్యములు మోగుతూ ఉండగా పుణ్యాంగనలు అక్షతలు పూలు చల్లుతూ ఉండగా హస్తినాపుర నగర ప్రవేశము చేసాడు. ముందు పెద తల్లి గాంధారీదేవిని సందర్శించుకొని ఆమె ఆశీర్వాదము తీసుకున్నాడు.తరువాత తన పెదతండ్రి ధృతరాష్ట్రుని సందర్శించుకున్నాడు. ఆయనకు ప్రణామం చేసాడు. తరువాత తన కన్న తల్లి కుంతీదేవికి నమస్కరించి ఆమె ఆశీర్వాదము తీసుకున్నాడు. భార్య ద్రౌపదీదేవిని కలుసుకున్నాడు. యోగక్షేమాలు విచారించాడు.

నగర వాసులతో గోష్టి జరిపి వారి కష్టసుఖములు తెలుసుకున్నాడు. బ్రాహ్మణులకు దానధర్మములు చేసాడు. యుద్ధములో భర్తలను, కుమారులను పోగొట్టుకొని నిరాశ్రయులైన వారికి ఆశ్రయం కల్పించాడు. వారిని ధనముతో సంతోషపెట్టాడు. తరువాత కురుసామ్రాజ్యమునకు పట్టాభిషిక్తుడై రాజ్యాధికారము చేపట్టాడు. తన తమ్ములకు వారి వారికి తగిన పనులు అప్పగించాడు. తాను విశ్రాంతి మందిరము చేరుకున్నాడు.

యాభయి దినములు గడిచాయి. సూర్యుడు మకరరాశిలో ప్రవేశించాడు. ఉత్తరాయనము మొదలయింది. వెంటనే ధర్మరాజు తన తమ్ములను,

శ్రీ కృష్ణుని, ధృతరాష్ట్రుని, గాంధారిని, కుంతీ దేవిని, విదురుని, యుయుత్సుని, సంజయుని, కృపాచార్యుని, ధౌమ్యుని మొదలగు పెద్దలను తన వెంట తీసుకొని, నూతన వస్త్రములను, చందనము, అగరు మొదలగు సుగంధ ద్రవ్యములను తీసుకొని భీష్ముడు అంపశయ్య మీద ఉన్న చోటికి వెళ్లాడు. కొంచెం దూరం లోనే రథం దిగాడు. పాదచారియై భీష్ముని వద్దకు వెళ్లాడు. కృష్ణుడు మొదలగు వారు కూడా వారి వారి రథములుదిగి పాదచారులై భీష్ముని వద్దకు వెళ్లారు.

అప్పటికే అక్కడికి వ్యాసుడు, నారదుడు,దేవలుడు మొదలగు మహామునులు వచ్చి ఉన్నారు. ధర్మరాజు మొదలగు వారు వారందరికీ నమస్కరించారు.

ధర్మరాజు భీష్ముని చూచి ఇలా అన్నాడు. "పితామహా! నేను ధర్మతనయుడను వచ్చాను. నీకు నమస్కరిస్తున్నాను. నా మాటలు వినండి. ఉత్తరాయనం వచ్చింది. అందుకని అగ్ని మొదలగు వస్తువులు తీసుకొని వచ్చాను. శ్రీ కృష్ణుడు, నా తమ్ములు, ధృతరాష్ట్రుడు మొదలగు వారు వచ్చారు. కళ్లు తెరిచి చూడండి." అని ప్రార్థించాడు.

భీష్ముడు నెమ్మదిగా కళ్లు తెరిచాడు. అందరినీ చూచాడు. ధర్మరాజు చేతిని తన చేతిలోనికి తీసుకున్నాడు. ఆప్యాయంగా నిమురుతూ " కుమారా! వచ్చావా. ఇప్పుడు మాఘమాసము శుక్లపక్షము నా మనస్సుకు ఎంతో ఆహ్లాదము కలిగించింది." అని అన్నాడు.

పిదప ధృతరాష్ట్రుని చూచి "కుమారా! నీకు అన్ని ధర్మాలు తెలుసు. నీవు జరిగిన వాటి గురించి జరగనున్న వాటిని గురించి భయపడనవసరం లేదు.

నీవు సద్భావంతో చూస్తే ఈ పాండు నందనులు కూడా నీ కన్న కుమారుల వంటి వారు కారా! కాబట్టి దయతో పాండవులను పాలించు. వీరి శుశ్రూషలు అందుకొనుము. ధర్మరాజు మీద కరుణ చూపుము. అతనికి కర్తవ్య బోధ చేయుము. రాచకార్యములలో తోడుగా ఉండు.

ధృతరాష్ట్ర మహారాజా! నాకు బాగా తెలుసు. ఈ ధర్మతనయుడు నీ పట్లప్రేమ భక్తి కలిగి ఉన్నాడు. ఇతనికి క్రూరత్వము తెలియదు. కాబట్టి వాత్సల్యంతో ధర్మనందనుని చూచుకొనుము. నేను చెప్పేది విను. నీ కుమారులు దుర్యోధనాదులు అవినీతి పరులు, అధర్మపరులు, క్రోధబుద్ధి కలవారు, అతిగా లోభత్వము కలవారు. వారి కోసం నీవు బాధపడవద్దు." అని అన్నాడు.

తరువాత శ్రీకృష్ణుని చూచి "కృష్ణా! వాసుదేవా! సమస్త జీవులలో సంచరించేవాడా! దేవతలచేత పూజింపబడేవాడా! శంఖ,చక్ర,గదా,పద్మములు నాలుగు చేతులలో కలిగిన వాడా! త్రివిక్రమా! వరదా! పరమపురుషా! నీకు నమస్కారం చేస్తున్నాను. నా వంక దయతో చూడుము. నేను నీ భక్తుడను. నీవే నాకు బలము. ఆలు,బిడ్డలు లేని వాడిని. కాబట్టి అధిక మైన కరుణతో నన్ను రక్షించు. నాకు అనుజ్ఞ ఇమ్ము. ఓ మాధవా! ఈ పాండవులకు మార్గదర్శకుడివి నీవే! వారిని కరుణతో రక్షించు. నేను కూడా దుర్బుద్ధియైన సుయోధనునితో చాలా సార్లు అన్నాను.... కృష్ణుడు ఎక్కడ ఉంటాడో అక్కడ విజయం ఉంటుంది అని. నేను ఆ మాదిరి చెప్పినా సుయోధనుడు నా మాటలు వినలేదు. తనవారి నందరినీ చంపి తానూ చచ్చాడు.

కృష్ణా! నేను నిన్ను తెలుసుకున్నాను. పూర్వము ఈ జగత్తును రక్షించుటకు నరుడు, నారాయణుడు అనే మునులు జన్మించారు అని, వారు లీలామానుషవిగ్రహాలుగా భూలోకంలో సంచరిస్తున్నారు అనీ, వారు కృ

ష్ణారునులు అనీ నారదుడు, వ్యాసుడు నాకు చెప్పగా విన్నాను.” అని అన్నాడు.

ఆ మాటలు విన్న శ్రీకృష్ణుడు “దేవవ్రతా! ఇందులో నీవు చేసిన తప్పు ఏమీ లేదు. నీవు పుణ్యాత్ముడవు. నీ తండ్రి శంతనుని పట్ల భక్తి శ్రద్ధ కలవాడవు. ఆ కారణం చేతనే కదా మృత్యువు నీ దగ్గర సేవకుని మాదిరి నీ ఆజ్ఞకొరకు వేచి ఉన్నది. నేను నీకు అనుజ్ఞ ఇస్తున్నాను. నీవు ఈ దేహమును విడిచి వసువులలో చేరుము.” అని అన్నాడు శ్రీ కృష్ణుడు.

ఆ మాటలు విని పరమానందభరితుడయ్యాడు భీష్ముడు. పాండవులను, ధృతరాష్ట్రుని మిగిలిన వారిని ఆదరంతో చూచాడు. “మీ అందరి దగ్గర అనుజ్ఞ తీసుకుంటున్నాను.” అని అన్నాడు. అందరినీ కౌగలించుకున్నాడు. “మీరందరూ క్రూరత్వమును వదిలిపెట్టి, సత్యమునే నిత్యమూ పలకండి.” అని బోధించాడు. తాను ఇంతకు ముందు రాజులనుండి గెలుచుకున్న ధనమును బ్రాహ్మణులకు దానంగా ఇచ్చాడు. “ధర్మనందనా! బ్రాహ్మణు లందరూ పూజింప తగినవారు. అందులోనూ ఋత్త్విక్కులు, ఆచార్యులు, వృ ద్ధులు విశేషించి పూజింప తగినవారు.” అని పలికాడు.

తరువాత మౌనం వహించాడు. యోగధారణతో జీవాత్మను పరమాత్మతో అనుసంధానం చేసాడు. అన్ని వాయువులను ఏ అడ్డు లేకుండా ఊర్ధ్వముఖంగా ప్రయాణింపచేసాడు. ఒక్కొక్క అవయవము నుండి ప్రాణములను వెనక్కు లాగుకుంటున్నాడు. అక్కడ ఎముకలు మాయమవుతున్నాయి. అది చూచి కృష్ణుడు మొదలగువారు, అక్కడ చేరిన అఖిల జనులు ఆశ్చర్యపోతున్నారు. భీష్ముని గట్టిగా కీర్తిస్తున్నారు.

ఆ సమయంలో భీష్ముని జీవాత్మ మూర్ధమును చీల్చుకొని ఒక మహా ఉల్క

మాదిరి ఆకాశంలోకి ఎగిరిపోయింది. కొంచెందూరం పోయి అదృశ్యం అయింది. దేవతలు పూలవాన కురిపించారు.దేవ దుందుభులు మోగాయి. దేవతలు, సిద్ధులు, సాధ్యులు ఆనందంతో భీష్ముని పొగిడారు. ఈ ప్రకారంగా దేవవ్రతుడు (భీష్ముడు) స్వర్గలోకం చేరుకున్నాడు.

తరువాత ధర్మరాజాదులు, విదురుడు, యుయుత్సుడు మొదలగు వారు భీష్ముని శరీరానికి దహన సంస్కారానికి ఏర్పాట్లు చేసారు. చందనము, అగరు, మొదలగు కట్టెలతో చితి పేర్చారు. అందరూ గంగాస్నానం చేసారు. వేదములు పఠిస్తుంటే హోమాగ్ని వెలిగించారు. భీష్ముని పార్థివ శరీరాన్ని తల పక్క నకుల సహదేవులు, కాళ్ల పక్క ధృతరాష్ట్రుడు, ధర్మరాజు పట్టుకున్నారు, భీష్ముని శరీరాన్ని బాగుగా అలంకరించిన వాహనము మీద ఉంచారు. నకుల సహదేవులు, ధృతరాష్ట్రుడు, ధర్మరాజు మోస్తూ ఉండగా, భీమార్జునులు చామరములు వీస్తున్నారు. యుయుత్సుడు ఛత్రము పట్టుకున్నాడు. వృద్ధ కౌరవ స్త్రీలు వింజామరలు వీస్తున్నారు. ధౌమ్యుడు పౌరోహిత్యము వహించాడు.

అందరూ భీష్ముని శరీరమును చితిమీద ఉంచారు. నేతిని ఆ చితిమీద పోసారు. చితికి నిప్పంటించారు. ఆ ప్రకారంగా భీష్ముని అంతిమ సంస్కారములు వైభవంగా నిర్వహించారు. తరువాత అందరూ గంగానదిలో స్నానాలు చేసారు. అందరూ భీష్మునికి నువ్వులు నీళ్లు వదిలారు.

ఆ సమయంలో భీష్ముని తల్లి అయిన గంగాదేవి దుఃఖిస్తూ గంగాజలములలో నుండి బయటకు వచ్చింది. కుమారుని మరణానికి ఏడుస్తూ ఉంది. "అయ్యో! దేవవ్రతా! ముల్లోకాలలో నీ కంటే పరాక్రమ వంతుడు లేడనుపించుకున్నావు కదా! మీకు తెలుసు కదా! నా కుమారుడు ధృ ఢవ్రతశీలుడు. బుద్ధిమంతుడు. క్షత్రియ ధర్మము బాగా తెలిసినవాడు.

అందరి యందు కృపకలిగిన వాడు. మంచి కార్యపరుడు. పితృభక్తిలో తనకు తానే సాటి అనిపించుకున్నాడు. అన్ని విద్యలలో ఆరితేరినవాడు. పెద్దలయందు గౌరవం కలవాడు. తన తమ్ముల కొరకు సకల రాజులను జయించి కాశీరాజ పుత్రికలను తీసుకొని వచ్చిన వీరుడు. తన గురువు పరశురామునే ఎదుర్కొన్నాడు. అలాంటి వాడు ఒక్క శిఖండి చేతిలో ఓడింపబడ్డాడు. శరతల్పగతుడయ్యాడు. ఆఖరుకు ఈ లోకమునే వదిలివెళ్లిపోయాడు. ఇది చూచి కూడా నా గుండెలు బ్రద్దలు కాలేదంటే నా హృదయం వజ్రసమానమై ఉంటుంది కదా!" అని రోదిస్తూ ఉంది గంగాదేవి.

అప్పుడు వ్యాసుడు గంగా దేవి దగ్గరకు వచ్చి "అమ్మా! భాగీరధీ! నీ శోకాన్ని విడిచి పెట్టు. నీ కుమారుడు పరమగతి పొందాడు. నీ కుమారుడు వసువు. శాపవశాత్తు మానవుడిగా అవతరించాడు. నీ కుమారుడు అత్యంత ప్రతిభాశాలి. అతడిని గూర్చి శోకించవద్దు. శిఖండి వల్ల నీ కుమారుడు పడిపోలేదు. ఒక్క శిఖండియే కాదు సాక్షాత్తు ఆ దేవేంద్రుడు కూడా నీ కుమారుని జయించలేడు. భీష్ముడు తన ఇష్ట ప్రకారమే అన్ని బాణములను తన శరీరంలో నాటించుకొని శరతల్పగతుడయ్యాడు. అంతేగానీ ఎవరూ అతనిని జయించలేదు. ఇంతకాలమూ మృత్యువును దూరంగా ఉంచాడు. ఉత్తరాయన పుణ్యకాలము రాగానే తనంత తానుగా ఈ శరీరమును వదిలిపెట్టాడు. అటువంటి పుత్రుని కొరకు చింతించ తగదు." అని ఎన్నోవిధాలుగా గంగాదేవిని ఊరడించాడు వ్యాసుడు. తరువాత శ్రీకృష్ణుడు, పాండవులు, ధృతరాష్ట్రుడు మొదలగు వారు గంగాదేవి అనుమతి తీసుకొని అక్కడి నుండి వెళ్లిపోయారు. గంగాదేవి కూడా గంగానదీ జలాలలో కలిసిపోయింది.

మహా భారతము ఆనుశాసనిక పర్వము పంచమాధ్యాయము సమాప్తము.

ఆనుశాసనిక పర్వము సంపూర్ణము.

ఓం తత్సత్ ఓం తత్సత్ ఓంతత్సత్.